A PROGNOSTICATION for this present yeare of Grace, 1622.

ſubiect, well meriting the probation of *Iudicious, who beſt know how to con-*
ne their knowledge : contayning a declara-
of the foure quarters of the yeare, Aſtronomi-
Calculations, alſo notes both *Phiſicall* and *Ciuill*,
ereunto is annexed a compendious Table,
to know the *Criſis* of any man that falleth ſick.

e like whereof for varietie of Diſcourſe, mixed with profit, and modeſt delight, *hath not heretofore been publiſhed.*

EICHARD ALLESTREE, Contempla-
tor in Siderali Scientia, *and louer of Truth.*

Reſidens ſuper æthere, cuncta Rex DEUS gubernat.

Cum Priuilegio.

[illegible]

Christianæ

[redacted]

STITVTIO.

Ad vsum Scholarum
Latine Scripta.

LONDINI,
Impensis Bibliopolarum.
1621.

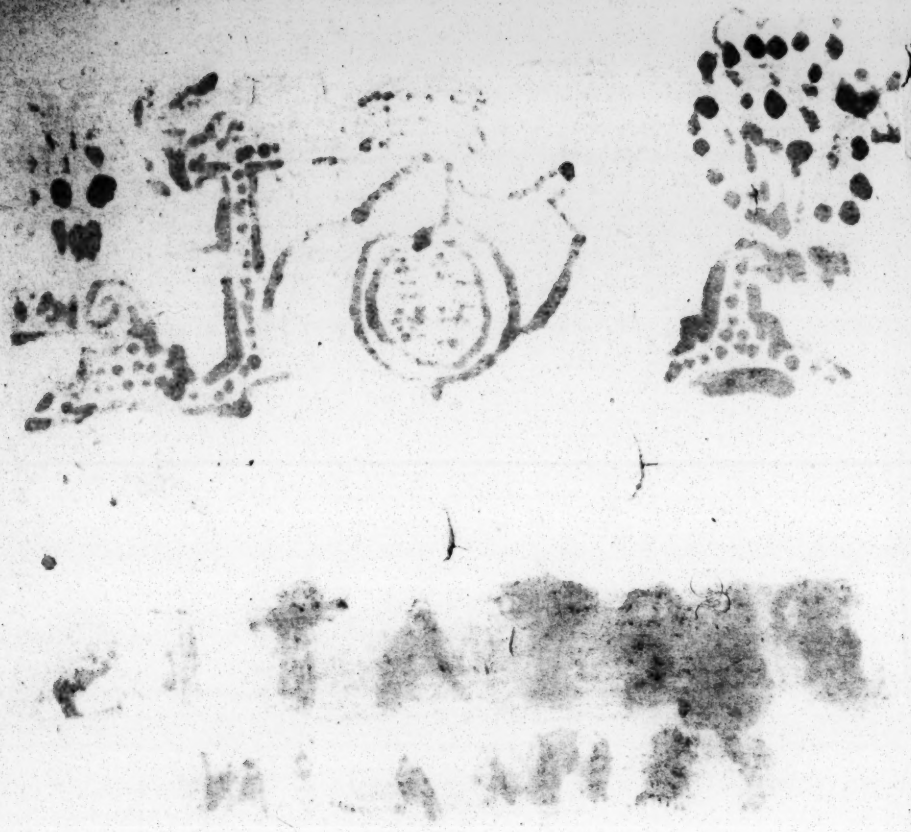

REVERENDIS-
SIMIS IN CHRISTO
Patribus ac Dom. *Matthæo* Archiepiſcopo *Cantuarienſi*, Edmundo *Archiepiſcopo* Eboracenſi, *Edwino* Epiſcopo Londinenſi, alijſq; reuerendis patribus Epiſcopis Eccleſiæ Anglicanæ, vigilantiſſimis, fideliſſimiſque Paſtoribus.

QVum ſeculi huius ad interitũ iam ruentis mores perditos, & corruptelis omnibus deprauatiſſimos, non ſine acerbiſſimo animi dolore mecum ſæpe conſidero: animaduertamq; diuturnam peccandi conſuetudinem hominum mentibus quaſi callum quoddam ita obduxiſſe, vt neq; virtutibus præmia, neq; ſupplicia vitijs ſempiterna,

piterna, diuinis proposita legibus, vllam iam vim vel ad cohortandum, vel ad deterrendũ habere videantur, in eam tandem cogitationem venio, vt aut nullam prorsus spem ostendi fore aliquando melius, aut siqua est etiam nunc reliqua, eam in sancta pueritiæ atque ineuntis adolescentiæ institutione & disciplina omninò repositã esse existimẽ. Nam teneri illi & flexibiles animi, non solum quocunque torqueas trahasue, sed quocunque etiam vel leuiter ducas, sequentur atque vt voles flecti a bitrioque fingi possunt: & quia sunt ab omni hactenus scelere vacui atque integri, non nihil in illis loci salutaribus adhuc monitis, consilijque patet. Quæ cogitatio, patres in Christo reuerendissimi, in eam me mentem impulit, vt ad primã illam Christianæ pietatis institutionem puerilem Latine scribendã me applicarem: eamque varijs tractatam modis hoc quidem libello verbis tantummodo necessarijs & proprijs, breuiter comprehenderem: altero verò libro, eandẽ alijs verbis luculentioribus & pluribus, copiose explicarem; Vt & illi qui breuitati student, & qui vbertate etiã orationis delectantur, ad sua vtriq; ingenia sensusque apta & accõmodata inuenientes, voluptate aliqua ad legendum inuitarentur.

tarentur. Curæ etiam mihi magnæ fuit, vt breuitate vſus planè tamen & perſpicuè dicerem, & in illa rurſus vbertate, ne inſolentius copia abuterer.

Quum enim Latinè vel intelligere in aliqua laude, loqui etiam in magna poni ſoleat, tamq; multi eius linguæ ſtudio inflammẽtur, pueriq; ob eam cauſam doctis hominibus in diſciplinam tradantur, hanc oblatam occaſionem putaui, quo interea etiam dum aliud agunt, vera pietas, quæ eſt ante omnia expetenda, tenellis mentibus inſtillaretur. Quũ verò multos valdè pœniteat ita ſe pueros latinè dediſcere, vt cum loqui ea lingua aut ſcribere velint, ſibi ipſi plerũq; diffidant: vt ea moleſtia, quæ me etiam, non tam mea tamen, quàm illorum, quos aliquando inſtituendi cauſa, ſæpe ſanè ac grauiter torſit, alios liberarem, diligentiam, quantũ potui, maximam adhibui, vt emendata eſſet ratio & pura: & neque in ſimplicibus verbis quod non eſſet Latinum, neque in coniunctis quod non eſſet conſequens, iure vituperaretur. Nam quæ verba per religionem mutare non licet, ea ſunt in fine maioris libri notata.

Has inſtitutiones Latinè à me ſcriptas amici duo mei (homines docti) alter in ſermo-

nem vulgarem noſtrũ, vt omnibus ſcilicet eſſent cõmunes; alter in ſtudioſorum gratiam, græcè etiam conuerterunt. Omnibus quidem nobis mens eadem, idem erat propoſitum, vt quamplurimis viaelicet plurimũ prodeſſe niteremur. Vnde enim potiùs Anglicè primum legere diſcent pueri noſtri, qnàm ex libello, qui pietate etiã teneros interim animos imbuat? Et reuera ſi quiſquam, vel puer, vel adoleſcens, iſta Anglicè reddita diligenter legat; præterquam, quod Chriſtianæ religionis ſummam dilucidè explicatam, & intelligere facilè, & ediſcere etiam ſi velit, haud difficulter poſſit, quod eſt certè in lucro vel maximè ponendum: eadem etiam opera ſermonem vulgarem noſtrum & pronunciare rectiùs, & ſcribere emendatiùs addiſcet: quod commodum aſpernandum non eſſe ex multorum ſermonẽ Anglicum loquendi ſcribendiq; vitioſa atq; corrupta conſuetudine, ipſa propemodũ eſt luce clarius. Iam verò vnde potiùs ordientur prudentes et pij doctores prima Latinè loquendi elementa pueris tradere, quàm à pio aliquo paruóque & facili Latino libello, cuius ſententiam vt Anglicè iam anteà lecta, teneant? atq; ita partim recognoſcentes, partim etiam diſcentes, re-

rum

rum pariter optimarum memoriam renouent, & verborum etiam nouitate delectentur. Hoc verò libello semel perlecto, pueri, qui aliquo Latinè loquendi studio teneri iam incipient, quæ augusto sermonis genere contracta priùs legerant ad eadem etiam ratione copiosa vberius & fusius, alioq; exprimendi atq; eloquendi genere explicata cognoscendã, sua sponte sine monitoris præcepto festinabũt.

Deindè, postquam istis diligenter legendis, atq; inter se comparandis aliquot in lingua Latina progressus fecerint, vt certè facient; haud minore iam eadem etiam Græcè scripta legendi cupiditate ardebunt: vt illis discendi, præceptoribusq; docendi non labor iam, sed voluptas sit futura. Hæc ratio docendi discendique, & res easdem alijs atque alijs verbis, quàm maximè fieri possit lectis explicandi, Græcaq; cum Latinis coniungendi, M. Ciceroni visa est aptissima esse atque vtilissima adolescentibus, in quibus vbertatem se efferre voluit. Hac ille ratione eam Latini & Græci etiam sermonis copiam, varietatem, facultatem, facilitatem, proprietatem, elegantiam, quibus longè multumque cæteris omnibus omnium ætatum hominibus antecelluit, consequutus & adeptus est.

Et vt eò aliquando perueniam, quò maximè & directò hoc meum spectat institutum, non tantum iuuentus nostra assiduis istis animorum, ingeniorum, linguarum exercitationibus, à prima pueritia, ad ineuntem vsque progredientemque adolescentiam assuefacta, à desidia, malorum omnium matre, arcebitur: verum etiam Christiana pietas, quæ est virtutum omnium fundamentum, eisdem occasionibus toties repetita, altissimas in teneris illorum animis radices aget; quæ mirificè etiam confirmabitur, si vel sua voluntate, vel præceptorũ monitis diligenter exquirent, quæ sint in istis institutionibus de pietate nostra tradita, quibus ea sacrarum literarum fundamentis nitantur. Quod vt sine vllo penè labore tædióue præstare possint, oppositæ vbique in conspectu notæ facilem ipsi compendiariámque viam ostendunt. Fieri vero non potest, quin de tremenda diuini numinis maiestate, potentia, iustitia, eiusque rursum paterna in suos per Christum bonitate, benignitate, beneficentia, & de tota religione Christiana, assiduè audiendo, legendo, repetendo, meditando, ea ætate quæ est ad optima quæque oportunissima: fieri inquam non potest, quin & Dei metum atque reuerentiam, quæ iam

ex

ex hoc mundo penè profligata esse videtur, eiusq; etiam amorem atque illi placẽdi, vitæq; cum virtute degendæ studium, in auribus, oculis atq; animis suis ita penitus defigãt, vt nulla vnquam vi labefactari aut obliuione deleri posse confidam. Hæc est summa consilij mei, hæc me ratio impulit, vt laborem mihi non necessarium studiosis adolescentibus, vt spero vtilem, susciperem. Huius vt omnis mei otij pariter atque negotij rationem vobis reddendam esse existimaui, patres in Christo reuerendissimi, quorũ ego pietatem, sapientiam, doctrinam, authoritatem, vt debeo, plurimi facio: beneuolentiaque, & grata memoria atque honore merito prosequor.

Vestri studiosissimus obseruantissimusque,

Alex. Nowellus.

RELIGIO CHRISTIANA.

Verbum Dei Testa.

MAGISTER. AVDITOR.

NArra mihi, mi fili, quam religionem colis?

A. Eandem illam quam Christus, Seruator noster docuit; vnde Christianus nominor, & ita reuera me esse confido. Act.11.d.26 Mat.4.b.16 Ioan.15.24

M. *Quænam est Christiana pietas?*

A. Pietas Christiana, est diuini numinis sancta veneratio, & obtemperatio legibus illius.

M. *Vnde est eius intelligentia capienda?*

A. Ex verbo Dei, quod veteris nouiq; Testamenti libris explicatur. Ioa.5.d.39 Act.17.c.11 2 Tim.3.d.15. 16.17

M. *Cur verbum Dei, vocabulo Testamenti nominatur?* Ioa.4.d.25 Gal.3.c.15.17

A. Quia diuina voluntas de rebus expetendis fugiendisque, in eo perfecte atque immutabiliter continetur, à qua vllam in partem non est deflectendum. Gal.3.2.8.9 Deu.4.c.2 Esa.3.d.21

M. Qua ratione modoq;, diuinæ voluntatis in eius verba explicatæ perquirenda est cognitio?

A. Assi-

Ioan.5.d.9
Act.17.c.1
1 Cor.1.d.21
&.3.b.7
Pſal.119.c.33
34.35
Ioan.19.b.13

A. Aſſidua diuini verbi lectione atq; meditatione, aut attenta eius, ab alijs lecti pureq; explicati, auditione.

M. *Satin id eſt?*

A. Quia mortalium nemo diuinæ ſapientiæ, in eius verbo reconditæ ſcientiam ingenio induſtriaue ſuapte conſequi poteſt; à deo precari ſedulò vehementérque debemus, vt per Spiritum ſanctũ ſuum, mentes noſtras ſacri verbi ſui cognitione, fideque, & voluntati ipſius in eodem illuſtratæ parendi ſtudio ardenti imbuere velit.

M. *Quæ ſunt diuini verbi partes præcipuæ?*

Ioa.1.b.17
Lu.16.d.16
A&s 13.f.39
Rõ.6.c.1.a.15
Mat.22.d.37
38.39.40
Luc 10.27.28
Rom.10.a.5
Gal.3.b.10

A. Lex et euangelium.

M. *Hæc duo, alterum ab alterò, quomodo ſecernuntur?*

A. Lex ad omne nos officij munus inſtruit, tam pietatis erga Deum, quàm charitatis in proximum, vtque vtrique illud præſtemus, ſũmo ſtudio præcipit; & legi parentibus vitã promittens ſempiternam, æternam mortem eius ruptoribus minitatur.

Mat.c.1.b.15
Luc.5.32
Ioan.1.b.17

M. *Euangelium verò quid?*

A. Euangelium nobis confirmat Deum, per fidem in Chriſtum, illis qui con-

tra

tra legem cõmiserunt, misericordem se præbiturũ, ignoturumque, modo animi dolore quod eum offenderint, afficiantur, & seipsos reprehendentes, corrigere atque emendare studeant. Act.2.a.38.39 &.13.f.38.39 Ro.1.a.5.b.16 &.6.c.1.15.4

M. *Quot partibus constat vera religio?*

A. Religio, perinde ac verbum Dei, ex quo tanquam ex fonte profluit, duas habet partes.

M. *Quænam illæ sunt?*

A, Obedientia, quam lex imperat, & fides quam Euangelium requirit. Ioan.14.b.15 c.21.23.24 Rom.10.5.6 b.8.

M. *Verum maioris perspicuitatis gratia in plura te membra religionẽ partiri velim.* Mar.1.b.15 Ro.1.a.5.b 16

A. Videor mihi non ineptè quatuor has vt principes veræ religionis partes posse recensere: obedientiam, fidem, inuocationem, & sacramenta. Ioa.14.b.15 c.28.23.24 Mar.16.d.16 Act.2.c.21 Ro.19.c.12 13.

M. *Age ergo: de istis quatuor, vt ea ordine recitasti, te interrogabo. Et quoniam verà obedientia quæ prima pars est, ad regulam diuinæ legis, sic dirigenda, necessario primum intelligendum est, quid de lege Dei sentias?* Ioa.14.b.13 c.12.13.24. Gal.3.b.10 Ex.34.d.28.29 Psal.19 b.6 7.8.9.10 Exod 20 Deut.5 Esa.30.21

A. Legem Dei duabus expressam tabulis iustitiæ normam esse perfectissimam arbitror, recta imperantem, vetantémque contraria.

M. Prior

M. *Prior tabula quæ tractat?*

A. Debita Deo pietas officia tradit, quatuorque prima præcepta in ea continentur.

M. *Secunda quæ docet?*

A. Ad charitatem, mutuaq; inter homines officia nos instituit, ad quã reliqua

Mat.10.c.11. 12.&.22.d. 29.40 Exo.34.b.13 Deut.4.b.13

sex præcepta pertinent; Ita lex vniuersa decem omnino præcepta cõplectitur, ex quo fit, vt decalogi nomine appelletur.

M. *Quod est primæ tabulæ præceptum primum?*

A. Deus sic est eloquutus; Audi Israel: Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi ex domicilio seruitutis Ægyptiæ:

Ex.20.c.1.2.3. Deut.1.5.6.7

Non habebis deos alienos coram me.

M. *Quare nos primum commonefacit se dominum deum nostrum esse?*

A. Illis verbis eius immensa infinitaque maiestas, potentia & bonitas explicantur; nosque pariter parendi summa necessitate astringimur, nisi & contra potentissimum repugnare, & in benignissimum beneficentissimumque ingrati esse velimus.

Deu.10.b.12 13 Mal.1.b.5.6

M. *Quid est quod edicit nobis Ne habeamus Deos alienos coram se?*

A. Ido-

A. Idolatria omnis his verbis prohibetur ac damnatur.

M. *Quid eſt idolatria?*

A. Rebus vllis conditis diuinum cultum tribuere, aut in illis vt Dijs quibuſdam fiduciam perfugiumque habere: quod patrare ſcelus eſſet maximè deteſtabile. Ipſius enim ſolùm maieſtati diuini honores, ipſius bonitati ſingularis ille noſter amor debetur: ad illius opem confugere, ab illo in terroribus periculiſque omnibus opem atque auxiliũ petere & expectare; illius benignitati nos noſtraque omnia debere, gratis animis agnoſcere, ingenuéque confiteri oportet.

Pſal.119.p 8.9
Mat.4.b.20
Deut.15.b.1
23.3.d.20,21
Mat.12.d.37
Pſal.50.c.14
d.23
Pſal.79.p.13.
&.95.2.6.7. &
100.a.1.2.3
Ioan.3.c.27
1 Cor.4.b.7
Iacob.1.c.17

M. *Suprema illa verba, coram me, aut in conſpectu meo, quid ſibi volunt?*

A. Nihil tam penitus abſconditum eſſe, aut in occulto latere, quin deo notiſſimum ſit, atque apertiſſimum; & proinde non voce, manifeſtiſque ſolùm vitæ actionibus atque externa ſpecie, ſed intima etiam atque ſincera puræ mentis ſanctitate, Deum, illumq; vnum prætereà neminem, piè colendum eſſe atque venerandum.

Pſal.7.b.9.&
13.c.14
Eſa.29.c.12
Mat.1.a.8.&
15.a.8

M. *Sum-*

M. *Summatim expone, quos maxime pœtes in hanc legem peccare.*

A. Idolatræ (vt dixi) omnes, omnes arioli, augures, & coniectores, incantatores, venefici, magi, fagæque omnes, omnesque qui ad illos deferunt, illisue fidunt, Prophetæ item mendaces, omnes qui falsa, vanaque docent, præterea qui verbo Dei aburuntur, aut maximam illi fidem non habent, nec illius monitis, sed inanibus somnijs aut coniecturis ducuntur: denique qui res vllas conditas supra, aut æque atque Deum conditorem metuunt, amant aut magnifaciunt, hi omnes hisque consimiles vniuersi hanc legem violant.

Lu.19 c.31
Esa.8.c.19
&.47.b.9
Deut.28.c.19
10
Mar.15.a23
b.6.6

M. *Recita iam præceptum secundum.*

A. Signum sculptile, aut simulachrum vllius rei quæ aut supra in cœlo, aut infra in terra, aut in aquis infra terram sit, nan effinges. Ea non veneraberis, neque coles: nam ego sum Dominus, Deus tuus zelotypus, qui parentum iniquitatem etiam in liberis vindico, ad tertiam vsque quartamque progeniem osorum mei; clementiaque vtor ad milleſimam vsq; progeniem, erga mei amantes,

Ex.20.a.1
d.23
Leuit.26.a.1
Deut.4.c.15
16.17.18.19
Esa.40.a.18
&.44.9 &c.

mantes, meaque præcepta conſeruantes.

M. *Videri poſſit hac lege pictorum fictorumque artificia condemnari, ita vt fas non ſit vllas omninò imagines habere.*

A. Nequaquam: in primis enim hæc tabula minimè de rebus artificioſis, quæ ad humanos ciuileſq; vſus expetuntur, ſed de ijs tantùm, quæ ad Dei cultum pertinent agitur. Mat. 22. c. 20 21. d. 36. 37

M. *Quænam eſt igitur huius præcepti ſententia?*

A. Hoc ſecundo præcepto prohibet Deus, primum, ne imagine vlla ipſum imitari, vel adumbrare, quærere, aut colere conemur. Secundo, ne ſimulachra ipſa veneremur, aut illis quoquo modo ad Idololatriam aut ſuperſtitionem abutamur, interdicit: verùm vt Deum ſolùm, non ad noſtrum arbitriũ libidinemque, ſed pura atque integra mente, vereque, quemadmodum nobis ſuo ipſius verbo præſcriptum eſt colamus & veneremur. Eſa. 40. d. 18 &c. Deut. 5. a. 8. 9 Pſal. 97. b. 7 Eſa. 44. b. 17

M. *Quam ob cauſam Deum corporea ſpectabilique forma effingere nefas eſt?*

A. Quia corporea, infirma, inanima,

Psa.11.3.a.c.4 5.& 1.15.23 Esa.40.c.18.&c Ioan.4.c.24 Rom.1.c.20 23 &c.

vanaque effigies aut imago nullam cum Deo, qui spiritus est immortalis, infinita, immensa incomprehensibili magnitudine, majestateq;, communitatem habere, nec vllam ejus similitudinem speciemue gerere potest.

M. *Quemnam colendi morem hîc condemnat?*

Leuit.26.a.11. Deua 4.c.19 &.5.d.9 Psal.97.b.7 & 115.b.8 Esay 44.c.17 Acts 7.f.38

A. Quum precatione vsuri, nos ad simulachra vertimus, supplices nos coram illis abijcimus, nudato capite aut alia significatione illis honorem tribuimus, perinde quasi Deus in illis nobis præsens adesset.

M. *Clausulam huic præcepto additam repete.*

Exod.20.a.5 Deut.5.b.9. & 6.15 Psal.76.f.38 Deut.10.b.12. 13 2.Reg.18.f.39. Mal.1.b.5.6 1 Tim.6.c.15. 16

A. Nam ego (inquit) sum Dominus Deus tuus Zelotypus, qui parentum iniquitatem etiam in liberis vindico, ad tertiam vsque quartamque progeniem osorum mei.

M. *Quamobrem hac cõmemorat Deus?*

A. Dei atque Domini vocabulis sese nuncupans, etiam atque etiam monet vt tum ad majestatem, tum ad benignitatem suam, sicuti antè dictum est, respectum habentes, ad ipsius arbitrium nos totos

totos accommodemus. Zelotypiæ verò nomine declarat, participem aut consortem secũ venerationis suæ se nullo modo tolerare posse. Exod. 34.14 Esa. 42.b.8

M. *Ecquid præterea additum ad prohibendum Idolatriam?*

A. Quòd nos magis ab Idolatriæ peccato, quod tam vehementer detestatur refrænet, minatur se non in maleficos tantùm, sed in eorum etiam liberos posteroſque vindicaturum esse. Exod. 34.b.7. Esay 14.c.20

M. *Perge porrò, quod reliqui est in hac lege explicare.*

A. Quemadmodum Deus grauiter minando terret, ne ipsius voluntati repugnare audeamus: Ita prolixiùs adhuc de suâ clementiâ bonitateq; promittendo, nos ad sibi parendũ allicit, cõfirmans cum ijs omnibus, qui se amant, suisque præceptis obsequuntur, tum ipsorum etiam posterorum multis millibus, misericordiam se singularem esse impartiturum. Deut. 5.b.10 Exod. 3.4.b.6.7

M *Quum anteà vltionem tertiæ, aut ad summũ quartæ generationis denunciet: quid est, quod hîc clementia sua aliquot millia comprehendit?*

Psa.30.2.5.& 103.b.8.& 145.b.8 Esa.54.b.7.8 10

A. Vt demonstret ad facilitatem se beneficentiamque, quàm ad acerbitatem atque asperitatem impendio magis esse propensum.

M. *Perge iam ad tertium mandatum.*

A. Nomen Domini Dei tui inaniter non vsurpabis: neque enim sinet impunitum Dominus qui eius nomen inaniter adhibuerit.

Ex.20.b.7 Leu.16.b.12

M. *Quid est inaniter vsurpare nomen Dei?*

A. Eo ad blasphemiam, incantationem, veneficium, execrationem, periurium, aut ad temerarium, inconsultum, vel non necessarium iusiurandum abuti: Deumue nisi iusta de causa, magnaque adhibita reuerentia vel semel nominare.

Esa.8.c.16.& 52.b.5 Leu.19.b.12 Act.19.c.13 1 Tim.1.b.10 Mat.5.f.33.44 Psa.11.3.a.1.2

M. *Non potest ergo Dei nomen in iureiurando rectè adhiberi?*

A. Potest profectò, cùm graui de causa, iusiurandum iuramus, vt aut verum testimonio confirmemus, præcipuè legitimæ alicuius potestatis accitu ad id euocati: aut ob alias res magnas atque graues, vt vel Deo suus honos atq; gloria conseruetur, aut cumulatius etiam auge-

Exod.22.b.11 Ioan.2.b.12 Psal.15.b.5 &.93.b.2 2 Cor.1.d.23 Heb.6.d.16

augeatur & amplificetur, vel hominum inter homines coniunctio beneuolentiaq; retineatur. Huiusmodi aliqua oblata occasione sacramento contendere licebit, venerando verendoque Dei tantũ nostri, non vllius cuiusquam alterius, nomine abhibito.

M. *Quid deinceps in lege est?*

A. Neque enim impunitum (inquit) sinet Dominus, qui nomen eius inaniter adhibuerit. Exod.20.b.7 Leu.16.b.12

M. *Cur in diuinum nomen iniurioſis peculiares hîc minæ proponuntur?*

A. Ostendere voluit quanti nominis sui decus æstimaret, vt impendentem vindictam cernentes, eò studiosiùs ne iniuriam illi faciamus, caueremus. Leu.19.c.12 Ezek.20.b.9 c.14.

M. *An ergo nefas esse putas diuorum aliorumue hominum, aut rerum nomina in sacramento interponere?*

A. Omnino: iusiurandum enim dare idem est, atque eum, per quem iuramus, & veritatis testem, & si peieremus, per iurij nostri vltorem, punitoremque constituere: quam laudem intelligendi vindicandique maleficia omnia, diuinæ solùm sapientiæ atque maiestati debi- Exod.12.b.12 Psal.93.b.2 Heb.6 b.16 Deut.9.d.13 &.10.d.10 Iosua.23.b.9 Esa.58.c.16.

tam alijs perſonis rebuſuè impartiri immane ſcelus eſſet.

M. *Recita iam proximum præceptum.*

A. Præceptum quartum, quod & primæ tabulæ eſt poſtremum, ſic habet: Diem Sabbati ſanctè agere memento; ſex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: ſeptimo verò die, quod eſt Domini Dei tui Sabbatum, nullum opus facies, nec tu, nec filius tuus, nec filia tua, nec ſeruus tuus, nec ancilla tua, neque iumentum tuum, neque apud te degens peregrinus: nam ſex diebus perfecit Deus cœlum & terram, & mare, & quicquid in illis continetur, ſeptimo quieuit. Itaque diem Sabbati ſacrum, ſibiquè dicatum eſſe voluit.

Exod. 16. c. 23. & 20. b. 8, 9, 10. 11. & 13. a 3. Luk. 13. c. 3. Deut. 5. c. 21. 13. 14, 15. Ezek. 20. b. 12. Gen. 2. a. 1. 2, 3. Heb. 4. a. 3. c. 9, 10.

M. *Sabbati vocabulum quam habet ſignificationem?*

A. Sabbatum, interpretatione explicatum, vacatio aut quies dici poteſt: nam eo die pij humana opera omnia miſſa facere debent, vt diuina religionis ſanctitatiſque ſtudia diligenter colere poſſint.

Exo. 16. d. 2. 3. Leu. 16. c. 31. Iere. 27. c. 21. Leu. 13. c. 56. Eze. 46. a. 3. Mar. 6. a. 2.

M. *Quamobrem ſuum nobis factum Dominus ad imitationem expoſuit?*

A. Quia

A. Quia insignia præclaraque exempla humana mentibus penitus insident, stimulosque admouent acriores. Dominos enim serui, & parentes liberi perlibenter imitando exprimunt. Maximè verò omnibus est optabile, vt mortales, Deum sibi ante oculos mentis proponẽtes, ipsius sese imitatores similesque præberent. Tob.2.b.12 Io.13.b.13.1 1.Cor.1.b.15 16.& 11.2. Eph.5.a.1 1.Pet.2.d21. f.41

M. *Sabbati piè colendi quænam est ratio?*

A. Populus in vnum locum congregari debet, vt disciplinam Christi intelligat, vt fidei suæ confessionem edat, vna voce communia vota Deo faciat, vt diuinorum factorum memoriam conseruet, vt Deo pro suis diuinis erga se meritis gratias agat, & vt mysteria sacra à Christo instituta concelebret. Mar.9.a.4 Luke 4.c.16 Acts 13.b.27 Mat.10.b.37 Psal.95.a.2 Esay 56.c.7 Mat.21.c.13 Eph.3.d.21 1 Cor.11.d.18 & 40.c.29

M. *Ecquid præterea requiritur, vt diem Sabbati sanctè agamus?*

A. Externa hæc est requies, celebratioque Sabbati: præterquam, quies est colendique Sabbati ratio quædam spiritualis.

M. *Quænam ea est?*

A. Quum à rerum humanarum occupa-

Eſa.1.c.14.16 & 58 d 13 Heb.4.d.9. 10 cupationumq; & ſtudiorum noſtrorum cura vacantes, Dei nos arbitrio, vt is ad ſuum nos ſenſum formet, penitùs ttadimus: quumque (vt ſacrarum literarum verba vſurpem) carnem noſtram crucifigimus, & affectionibus, commotionibuſq; tanquam frænos inijcimus, vitioſam naturam noſtram comprimentes, vt ad diuinam nos voluntatem accommodemus: eo enim pacto Sabbati noſtri dies, quam in hac terra celebramus, aptè & conuenienter exemplar, & ſimilitudinem requietis illius imitabitur, quam in cœlo ſempiternam & perpetuæ ſanctæque oblectationis pleniſſimam ſumus habituri.

Gal.5.d.24 Col.3.a.3

M. *Satin' erit iſta ſeptimo quoquo die exequi?*

Pſal.1.a.2 & 84.a.4 Luc.18 a.1 Eph.5.c.19.20

A. Oportet ſanè quemq; ſeparatim iſta ſecum quotidiè recordari atque meditari: humanæ tamen infirmitatis deſidiæque effugiendæ gratia, certus dies ad hanc rem propriè deſignatus eſt.

M. *Hactenus prioris tabulæ præcepta percenſuiſti, quibus vera Dei veneratio, quæ fons eſt omnis boni atq; origo, breui explicatur: noxæque omnes, quæ ad Deum directò*

directò spectant, prohibentur: nunc verò quæ sint charitatis beneuolentiæque in homines nostræ partes, quæ ex eodem illo fonte fluunt atq; hauriuntur, & secunda tabula continentur, perge declarare.

A. Secunda tabula hoc habet principium: Honora patrem & matrem, vt sis longæuus super terram, quam daturus est tibi Dominus Deus. Exod.20.b.12 Deut.5.b.16 Mat 15.a.4.

M. *Honoris vocabulum, quam hic habet significationem?*

A. Honor parentum, eorum amorem, timorem obseruantiamq; comprehendit: et parendo, inseruiendo, opem ferendo illis, eosque tuendo, alendo etiam atque sustinendo, quid ipsis opus fuerit situs est. Prou.1.a.8 Mar.7.b.10.12 Col.3.c.20 Heb.11.c.9

M. *Hæc lex naturalesne solum parentes attingit?*

A. Qui authoritatem habent omnes, omnes aduersus quos reuerentia est aliqua adhibenda, vt magistratus, ministri Ecclesiastici, præceptores, doctrina, sapientia, ætate, honore, aut alia aliqua dignitate antecedentes, parentum nomine designantur. Deut.1.b.9.10 Rom.13.a.1 Luk.10.c.16 Leu.19.c.32 1 Tim.5.a.1 Prou.5.c.13

M. *Principes, magistratus, cæteriq; qui*

qui aliis præsunt, cur Parentum *nomine notantur?*

Rom. 13. a. 4
Heb. 13. c. 17

A. Vt declaretur, quòd Deus eos nobis nostro reipublicæque commodo, donauerit: atque ita parentum nomine, quod principibus, magistratibus, alijsque superioribus tribuitur, commonemur, vt illis non pareamus solùm, verum etiam vt eos reuereamur, atque amemus.

M. *Quid deinceps in hac lege est?*

Exod. 20. b. 12
Deut. 5. b. 16
Eph. 6. a. 23

A. Longam eos beatamque vitam, Dei beneficio esse victuros, qui parentibus, principibus, magistratibus, aliisq; superioribus dicto audienter fuerint, debitumq; ipsis honorē tribuerint. Contraque consequens est, qui parentibus, principibus, magistratibus, aut superiorbus aliis minus se obedientes præbuerint, aut contumelioſi in eos fuerint, illos aut citò repentinoque cum ignominia morituros; aut vitam quauis morte acerbiorem, turpioremque traducturos esse; qui etiam ad extremum contumaciæ sceleriſque sui pœnas apud inferos sempiternas sustinebunt.

M. *Sextum iam quod sit præceptū dicito.*

A. Non

A. Non occîdes. Exod.29.b.13,

M. *Satiſne legem hanc obſeruabimus, ſi manus ab homicidio, ſanguineque integras ſeruabimus?* Deut.5.d.16 Mat.5.c.21.& 10.c.18. Iacob.2.q.11

A. Prohibentur etiam ea quæ cædis occaſionem aliquam habent, vt ludibria, irriſiones, maledicta, probra, conuitia, rixæ, pugnæ, & ſimilia omnia. Mat.5.d.21,22, 23,24. Rom.3.c.13 14.15. Gal.5.d.20,21 Ia.3.c.14.d.16

M. *Ecquid eſt amplius?*

A. Deus ſua lege non externis tantum actionibus, ſed animorum etiam affectionibus, ijſque vel maximè cauit: apud Deum enim iudicem iracundia, odiumq; & occidendi, vindicandi, aut nocendi voluntas omnis, homicidium eſſe decernitur. Hoc ergo iure diuino iſta etiam vetantur. Mat 5.d.21. Gal.5.d.20.21 1 Ioh.2.b.9. 10,11.

M. *Si neminem ergo oderimus, abunde legi huic erit ſatisfactum?*

A. Deus cùm odium reprobat, beneuolentiam nobis in omnes mortales, hoſtes etiam requirit: idque ideò quidem vt maleuolis inuidiſque noſtris, qui infenſo, crudeliterq; infeſto in nos ſunt animo, ſalutem, & tranquillitatem, omniaqae fauſtè, fœliciter, proſperè euenire optemus, beneficiis illos etiam, Luc.6.d.27,28. Rom.12,c.14. d.17,19,20

ſi

si facultas in nobis fuerit, afficiamus, Deoque pro illis vota faciamus.

M. *Quod est septimum præceptum?*

A. Non adulteraberis.

Exo.20.b.14
Deut.5.c.28
Mat.19.18

M. *Hoc præceptum quam sententiam habere putas?*

Pro.6.d.2.5
Mat.5.d.27
28.29
Rom.13.d.13
1 Cor.6.b.2.10
1 Cor.13.16
18.19
1 Thes.4.a.3.4
5.7.&.5.d.22
Esa.16.g.46
56
Eccle.33.c.26

A. Obscœnarum voluptatum vniuersum genus, omnis verborum turpitudo, oculorum, gestusque petulantia omnis, omnes impuritatis notæ atque indicia quæcunque, hac lege condemnantur. Desidia item inertiaque, in cibo, potu, vestitu, luxus & luxuries, ludi lususque impudici, & quæcunque præterea ad corporis animiue fœditatem sollicitare, aut commouere possunt, hoc præcepto vetantur. Nam, vt mentes etiam nostras ab appetitionibus desiderijsque impudicis puras conseruemus, præcipitur, propterea quòd tam animæ quam corpora nostra templa sunt diuino spiritui consecrata.

1 Cor.3.16.17
&.6.c.15.16

M. *Prosequere reliqua.*

A. Octauum præceptum est, Non furaberis.

M. *Hoc Præcepto quæ prohibentur?*

Exod 20.16
Mat.9.c.18.

A. Non ea solum furta vetantur, quæ hu-

humano iure plectuntur: sed etiam edicitur, ne nundinatione aut venditione fraudulenta, mensuris dolosis, parumue legitimis ponderibus, aut adulterinis fucatisque mercibus quenquam fallamus: neue iudicijs pecunia tentatis, precibusque largitione corruptis, aut vlla alia fraude, doloue malo adhibito, quenquam circumueniamus. Præterea, qui officium debitumve alteri subducunt, vt qui laborum mercedem operarijs non persoluunt, qui per auaritiam pauperibus egentibusque opem ferre, viduis succurrere, orbis pupillisque subuenire, peregrinis atque aduenis opitulari recusant: quique rudes atque ignaros rerũ non instituunt atque erudiunt, qui consilij expertes consilio non iuuant, qui vagos errantesque ab errore non auertunt, neque in rectam viam reuocant atque reducunt; qui afflictis mœrentibusque consolationem non adhibent: omnesque horum similes hac lege condemnantur.

Pro.11.a.1.& 20.h.10.d 23 1 Thes.4.b.6 Titus.2.c.20 Psal.92.b.20 Pro.17.d.23

Esa.5.d.23 Ezek.22.b.13 Malac.3.b.5 1 Tim.5.c.18 Pro.14 d.20 21.c 31 Isa.2 a.3.3.9 &.55.19.20 Leuit.19.b.9 10 &.23. d. 22 Deut.22.a.1 2.31.4.&.24 c.15.17.19 &.17.c.17 18.19

M *Hoc præcepto an quicquam adhuc præterea continetur?*

A Omninò. Nam ex alienis damnis vtilita-

Iac.3.c.16.17
Acts 10.g.33

vtilitates noſtras aucupandi aliquam etiam voluntatem cogitationemue ſuſcipere, hac lege prohibemur. Nam quod in homines injurioſum eſt, id vel optare, aut expetere vitioſum eſt, in conſpectu Dei.

M. *Recita iam nonum præceptum.*

A. Non eris aduerſus proximum tuum teſtis mendax.

M. *Hæc lex quam habet ſententiam?*

Exod.20.c.16
Deut.5.c.20
Mat.12.c.18.
Exo.13.a.1
Leu.19.b.11
Deut.19.d.18 19.
Pſal.15.a.3.
Soph.3.b.13
Mat.19.c.18
Luke 3.c.14
1 Pet.2.a.1.2
Pro.3.a 3.& 12.c.17.& 23 d.23
Eccl.37.c.15
2. Cor.3.c.8
Eph.4.d.25
Mat.7.a.1
Rom.14.a.4
1 Cor.13.b.5.7

A. Hac lege non apertum ſolum euidenſque perjurium, juſiurandique violatio, ſed omnis etiam vanitas, calumnia, obtrectatio, maledictio, aſſentãtio, ſimilatio, diſſimulatioque omnis, quæ ſint aut contra rem, aut exiſtimationem proximi, generatim vetantur: Præcipiturque vt nec ipſi vnquam mendacium, falſumue quicquam dicamus, neque in aliis, verbo, ſcriptura, reticentiaue comprobemus: ſed vt veritatem ſemper colamus, tutemur, exquiramus atque ſuſtẽtemus.

M. *Nihilne vltra requiritur hac lege?*

A. Deus, qui intimos animorum noſtrorum ſenſus penitus perſpectos habet, à maledicendo nos prohibens, aliquid

quid etiam mali temerè de proximo vel suspicari opinariue prohibet, adeoque præcipit, vt quoad ad veritatem licebit, bene de alio existimemus, bonamque ipsius famam, quantum quidem efficere poterimus, conseruemus.

M. *Restat iam postremum præceptum.*

A. Non concupisces cujusquam domum, non vxorem, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec quicquã omnino aliud quod alterius sit. Exo.20.c.17 Mich.2.a.1.2 Rom.7.b.7.& 13.d 14 1 Cor.10.b.6

M. *Hoc præceptum quid vltra quàm superiora imperat?*

A. Antea Deus maleficia, depravatasque animorum affectiones vetuit: jam vero innocentiam omnibus suis numeris expletam à nobis exigit, adeò quidem vt nullam omnino vel tenuissimum desiderium, vel leuissimæ cogitationis motum, à virtute quicquam deflectentem in mentes nostras irrepere patiamur. Æquum namque est, vt in animis etiam & mentibus nostris, summa coram Deo castitas sanctimoniaque splendeat. Ab illo enim bonitas atque æquitas non nisi perfectè absoluta probari potest; cujus etiam legem Esay 1.c.16 Gal.5 d.24 Ier.4.b.14 Ezek.18.c.33 Mat.5.a.8. Rom.12.a.2 Psal.5.a.4.5 1 Cor.6.c.14

hanc

hanc ſuam normam omni ex parte perfectiſſimam nobis ante oculos conſtituit.

M. *Poſteaquam decem iam præceptorum ſententiam interpretatione breue explanaſti : dic mihi, cunctane ea quæ ſeparatim articulatimque explicuiſti, in pauca conferri, breuiterq́, & ſummatim deſcribi nequeunt ?*

A. Poſſunt ſanè ; nam & Chriſtus, diuinus ille doctor, totam legis vim atque rationem coarctans, eius ſummam quàm breuiſſimè his verbis expoſuit, Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis : hoc maximum eſt præceptum in Lege : Secundum autem eſt huic ſimile : Diliges proximum ſicut teipſum. Ad hæc enim duo mandata vniuerſa lex & Prophetæ referuntur.

Mat.22.c.37
Mar.12.c.30
Luc.10.c.27

M. *Amorem in Deum cuiuſmodi hic à nobis deſiderari putas ?*

A. Qui Deo ſit idoneus : hoc eſt, vt ſumma poteſtate Dominum, ſumma parentem bonitate, conſeruatorem noſtrum ſumma miſericordia præditum

eum

eum esse confiteamur. Ad amorem itaque erga Deum nostrum accedere debet, vt reuereamur majestatem illius, & ejus pareamus voluntati, ejusq; bonitati confidamus. Deut.10.c.12 7.20 Psal.25.a.1.& 31.a.1.& 96.8.b 7.8.9.& 11.b.8

M. *Totum cor, anima tota, totæque vires quid declarant?*

A. Eam videlicet amoris flagrantiam, & incorruptam integritatem, vt cogitationibus, cupiditatibus, consilijs, actionibus vllis, quæ Dei amori repugnant, nihil prorsus loci relinquatur. Etenim Deum non modo plusquam sua omnia, sed multò etiam magis quàm ipse se, quisque plus diligit. Deut.6.c.17.18 & 30.b.6 Ios.23.c.11 Ioan.14.b.15 c 21,23.24.& 15.b.10 Mat.13.d.37.38 Luc.14.f.26

M. *Nunc de proximi amore quid habes dicere?*

A. Christus voluit Christians suos summæ inter se conjunctionis vinculis arctissimè astringi: Et quum nostri nobis amor naturalis sit, atque in animis penitus insitus, nulla expeditior, contractior nulla, nulla justior fraterni amoris norma, nec quæ plus habeat efficacitatis, reperiri potest, quàm quæ ab ipso humano ingenio deducta, nobis à Domino præscribitur, vt vnusquisque Ioa.13.b.34.35 1 Cor.13.b.4.5, &c. Eph.5.26.27 Phil.1.a.2.3 1 Thes.b.9.10 Mat.7.b.12.& p.39 Luc.6.d.3 Rom.13.c.8 1 Cor.13,&c.

scilicet proximum eodem, quo seipsum amore, complectatur. Cui consequens est, vt ne quid agamus contra proximũ, ne quem sermonem, ne quam cogitationem de illo habeamus, quod nobis ab aliis fieri, vel de nobis dici cogitariue nolemus.

M. *Proximi vocabulum quàm longè patet?*

Mat. 5. g. 43. 44
Luke 10. f. 33 36. 37
a Th. 4. b. 9. 10

A. Non tantùm prope nos habitantes, aut cognationis, affinitatis, amicitiæ amoris, ciuilisue alicujus consuetudinis vinculis astricti, sed & ignoti, atque etiam hostes hac voce proximi continentur.

M. *Quando igitur Lex diuini numinis piè sanctéq; venerandi, & charitatis atque beneuolentiæ erga homines habendæ rationem absolutam præscribit, an non ad illius normam tota est vita nostra dirigenda?*

Deut. 8. a. 1. & 11. d. 28. & 30. a. 15. 17.
Mat. 19. c. 17
Ioan. 12. g. 50
Rom. 6. d. 23 & 20. a. 5

A. Omnino, atque hoc tantoperè vt Deus mores ad legis suæ regulâ conformantibus vitam paciscatur, & à legis præscriptione aberrantibus, è contrario, sicuti supra diximus, mortem minetur.

M. *Iusto*

M. *Iustos ergo eos esse putas, qui à iure diuino nulla ex parte discedunt?*

A. Certè quidem: si qui ad legem Dei vsquequaque seruandum valerent, jure illi quidem justi censeri possent: sed ingenita naturæ nostræ corruptione, ita ex insciti â, debilitate, prauitate laboramus vniuersi, vt officium jure diuino debitum neque intelligamus, neque illi satisfacere aut valeamus, aut velimus. Tametsi enim inueniatur vnus aliquis, qui in aliqua re vna & altera externa legem obseruet, tamen is in multis aliis à recto discedit, & humanus animus ab illa justitia atque innocentiâ interiori, quam Lex requirit, perpetuò aberrat. Quamobrem nemo jure justus esse potest in conspectu Dei, qui de omnibus (qui non omnia, jure diuino descripta, exequitur) sententiam fert, eósque detestatur atque execratur.

Rom. 10. a. 5.
Gen. 6. b. 5. & 8. d. 21
Pro. 20. b. 9
Ro. 7. c. 4. 15
Gal. 2. d. 16
Pro. 20. b. 9
Deut. 17. d 26
Gal. 3. b. 10
Iac. 1. c. 10. 11

M. *Num igitur Lex, cunctos omnino mortales miserrima hac conditione, sine vllo prorsus remedio astringit?*

A. Deo diffidentibus, & à religione pietateque remotis, Lex hanc quam me-

Deut. 27. d. 26
Rom. 3. b. 10 & 8. b. 7 8
Eph. 5. b. 5. 6
Iac. 2. b. 10

ſcilicet proximum eodem, quo ſeipſum amore, complectatur. Cui conſequens eſt, vt ne quid agamus contra proximũ ne quem ſermonem, ne quam cogitationem de illo habeamus, quod nobis ab aliis fieri, vel de nobis dici cogitariue nolemus.

M. *Proximi vocabulum quàm longè patet?*

Mat. 5. g. 43. 44
Luke 10. f. 33 36. 37
a Th. 4. b. 9. 10

A. Non tantùm prope nos habitantes, aut cognationis, affinitatis, amicitiæ amoris, ciuiliſue alicujus conſuetudinis vinculis aſtricti, ſed & ignoti, atque etiam hoſtes hac voce proximi continentur.

M. *Quando igitur Lex diuini numinis piè ſanctéq; venerandi, & charitatis atque beneuolentiæ erga homines habendæ rationem abſolutam præſcribit, an non ad illius normam tota eſt vita noſtra dirigenda?*

Deut. 8. a. 1. & 11. d. 28. & 30. a. 15. 17.
Mat. 19. c. 17
Ioan. 12. g. 50
Rom. 6. d. 23 & 20. a. 5

A. Omnino, atque hoc tantoperè vt Deus mores ad legis ſuæ regulã conformantibus vitam paciſcatur, & à legis præſcriptione aberrantibus, è contrario ſicuti ſupra diximus, mortem minetur.

M. *Iuſta*

M. *Iustos ergo eos esse putas, qui à iure diuino nulla ex parte discedunt?*

A. Certè quidem: si qui ad legem Dei vsquequaque seruandum valerent, jure illi quidem justi censeri possent: sed ingenita naturæ nostræ corruptione, ita ex insciriâ, debilitate, prauitate laboramus vniuersi, vt officium jure diuino debitum neque intelligamus, neque illi satisfacere aut valeamus, aut velimus. Tametsi enim inueniatur vnus aliquis, qui in aliquare vna & altera externa legem obseruet, tamen is in multis aliis à recto discedit, & humanus animus ab illa justitia atque innocentiâ interiori, quam Lex requirit, perpetuò aberrat. Quamobrem nemo jure justus esse potest in conspectu Dei, qui de omnibus (qui non omnia, jure diuino descripta, exequitur) sententiam fert, eósque detestatur atque execratur.

Rom. 10. a. 5.
Gen. 6. b. 5. & 8. d. 21
Pro. 20. b. 9
Ro. 7. c. 4. 15
Gal. 2. d. 16
Pro. 20. b. 9
Deut. 17. d. 26
Gal. 3. b. 10
Iac. 2. c. 10. 11

M. *Num igitur Lex, cunctos omnino mortales miserrima hac conditione, sine vllo prorsus remedio astringit?*

A. Deo diffidentibus, & à religione pietateque remotis, Lex hanc quam

Deut. 27. d. 26
Rom. 3. b. 10 & 8. b. 7. 8
Eph. 5. b. 5. 6
Iac. 2. b. 10

memoraui, conditionem constituit, illi ab omni omnino spe derelictis: qui vt ne tenuissimam quidem particulam legis præstare possunt: ita nihil quicquam Dei misericordiæ per Christum confidunt. Pijs verò lex aliarum vtilitatum fructus præbet.

M. *Quinam illi sunt, dicito.*

Deut.6.b.6.7. Ios.1.b.7.8 Psal.1.a.2.

A. Primum omnium, Lex vitæ regulam perfectè absolutam nobis ante oculos proponens, diligentiam nostram excitat, vt mores nostros ad illam dirigamus.

M. *Quid præterea?*

A. Secundò, quia legem, vltra quàm mortalium vires præstare possunt requirere, nobisque potestatem tanti oneris sustinendi deesse animaduertimus, ad auxilium à Deo flagitandum Lege excitamur.

Rom.3.c.19.& 7.c.14.15 2 Cor.3.b.5. Psal.119.a.5. 12.27.28.b.33 34,&c.

M. *Perge.*

A. Porrò autem, quum turpitudinis nostræ labes atque fœditatem in Lege, vt in speculo, cernimus, tanquam frænos nobis injicit, reprimitque: ne integritate nostra confisi, superbos nos in conspectu Dei præbeamus.

Rom.3.b.10 11.12.c.19.20. & 7.b.7

M. *Pro-*

M. *Prosequere.*

A. Quando peccati, quod diuinæ legis est violatio, conscientia stimulamur atque conuincimur, intelligimusq; nos pet peccatum in execrationem, acerbissimum odium, grauissimamque Diuini numinis offensionem, atque indignationem incurrisse; mercedemque atque stipendium, quod peccatum meretur, esse, vt non solùm omnibus calamitatibus atque miserijs hujus vitæ, morbisque & morte corporis afficiamur; verum etiam vt damnatione atque interitu sempiterno mulctemur: simul atq; ex Lege agnoscimus, nos per peccatum in hunc condemnatorum statum, quo nihil tetrius cogitare potest, peruenisse: toto pectore, tota mente, toto corde, animoque cohorremus, & contremiscimus, atque ita, vt casum nostrum salutariter doleamus, & vt nosmet nostri pœniteat, Lex efficit; impellitque vt peccatorum veniam, justitiam & vitam sempiternam (quæ ex lege adipisci non possumus) à Christo seruatore tantum, & per Christum expetamus, atque expectemus.

Pro.20,b,9
1 Ioan.3,a,4
Deut.27,d,26
Gal.3,b,10
Rom.1,c,18, & 2,b,8,& 4,c,17 & 6,d,23.
2 Cor.3,b.7,9
Eph.5,b,5,6
Rom.3,c,20 21,22,& 5,c. 15,16,etc.
Gal.2.c.16

Rom.10,2,4 Gal.3.b.10.11 & d.24

M. *Legem igitur, quantum intelligo, tanquam magistrum se ducemque ad Christum præbere affirmas, qua nos notitia nostrî, pœnitentiaq; & fide, recta ad ipsum via perducat?*

Rom.3.d.33.& 7.c.1.13.16 Gal.3.c,10

A. Sanè ita est, simulq; ex his perspicuum est illud, legem non frustra latã esse, tametsi mortales ab officij, quod Lex requirit, præstandi facultate longissimè absint.

M. *Verum dicis. Nunc dilecte fili, quando de Lege & obedientia satis vt in hac contractione breuitateq; dictũ sit, ratio flagitat vt proximè dicatur de Euãgelio, quod diuinum per Christum misericordiæ promissa eis qui contra legem commiserunt, modò ipsos commissi pœniteat, facta complectitur, ad quod Euangelium fides præcipuè referenda est hoc enim, secundo loco in nostra distributione propositum fuit; & eorum quæ tractauimus continuatione, quasi manu, eò deducti sumus. Dic ergo quæ sit Euangelij fideiq; nostræ summa.*

A. Eadem illa, quæ Christianæ fidei principes articulos, vnà olim arctè contractos, comprehendit: quamq; vulgo

ex prima voce nominat, The Creed, id eſt, fidem noſtram.

M. *Fidem tuam pronuncia.*

A. CRedo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ: Et in Ieſum Chriſtum filium ejus vnicum, Dominum noſtrum, qui conceptus eſt è Spiritu ſancto, natus ex Mariâ Virgine: paſſus ſub Pontio Pilato: crucifixus, mortuus & ſepultus, Deſcendit ad inferos, tertio die reſurrexit à mortuis: Aſcendit ad cœlum, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, vnde venturus eſt ad judicandũ viuos et mortuos: Credo in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum comuunionem, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, & vitam æternam. Amen.

M. *Vniuerſam hanc fidei confeſſionem in quæ membra diſpartiris?*

A In quatuor principalia: in quorum primo, de Deo Patre, & rerum omnium creatione: in ſecundo, de ejus filio Ieſu Chriſto, quod & humanæ redemptionis ſummam omnẽ con-

tinet, in tertio de sacro Spiritu ; in quarto de Ecclesia, & de Dei donis Ecclesiæ per Christum datis, explicatur.

M. *Agè igitur, hunc ordinem in explanandis istis quatuor partibus conseruato : principio verò* Credendi *verbum in primi Christianæ fidei introïtu, quam vim habeat expone.*

Mat.10.c.32 & 28.d.19 Ioa.1.b.12.13. Rom 1.b.17 & 10.b.9 Gal.3.d.26. Heb.1.d.14.

A. Hac voce significo, veram me atque viuam, hoc est, Christiani hominis fidem, in Deum Patrem, Deum Filium & Deum Spiritum sanctum, habere ; eamque me fidem, hac confessionis formulâ profiteri, firmissiméque asseuerare.

M. *Viuae ea veraque & Christiana fidei quæ sit, mihi quam potes apertissimè declarata.*

Ioa.1.b.12.13. Ioan.8.a.1.b.14 g,38.39 Col.2.a.12.3. Heb.10.22,23 & 11.a.1 Psal.1.a.3 Mat.7.c.17. 18.& 13.c.23 Gal.5.a 6 1 Pet.1.c. 13.14.15

A Fides est certa cognitio paternæ Dei erga nos per Christum beneuolentiæ, fiduciaque in eodem, sicuti in Euangelio testatum est ; quæ studium piæ vitæ, id est, Dei Patris voluntati obsequendi semper conjunctum habet.

M. *Intelligis igitur, nullos impios, qui*

au

aut de Dei misericordia desperant, aut eius iustitiam non pertimescunt, sed vitam vitiosam animo securo viuant, hanc veram Christianam fidem habere posse, tametsi eius verba pronuntient ?

A. Ita omnino intellexi.

M. *Quum non nisi vnus sit Deus, dic quare in Christianæ fidei confessione tres nominentur,* Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Mat.3.c.16 17.& 28.d.19 1 Ioan.5.b.7 Ioan.10.f.30 & 14.b.7.8.9.11

A. Non variorum deorum hæc sunt nomina, sed trium diuersarum in vna Diuinitate personarum: nam Deus Pater, Deus Filius, & Deus spiritus sanctus, tres personæ vnus tantum Deus sunt, sicuti edocti sumus ex sacris literis, quibus promptam potiùs fidem adjungere, quã tam penitus reconditi & abditi mysterij infinitam altitudinem curiosè scrutari debemus. 2 Cor.1.a.5.6 Pro.25.d.26 Psal.2.b.7. Mat.3.c.17 Ioan.1.b.14 Rom.15.b.6

M *Verissimè loqueris : perge porro. Quamobrem Deum Patris nomine nuncupas ?*

A. Primum omnium, maximeque quod vnici Filij sui Iesu Christi natura Pater: sic Deinde quod noster etiam sit pater,

1 Cor.1.2,3
Gen.1.d.27
Mal.1.a.6
& 3.b.10
Ioa.1.b 1.12
& 3.a.3.5
Rom.8.c.15
16.17
Gal.4.a.5.6.
Eph.1.a 5.6.
Titus 3.b.7
1 Pet.1.2.3.4.d
23
Esay 40.c.21
22,&c.
Mat.5.g.45
& 10.c.29
Eph 1.b.1
Heb.1.a.3
Io.1 b.10.11.12
Mat.8.d.31.32
Lu.22.d.31.32
Io.10.f.28.29.
& 19.b.10.11.
Acts 2.d.23
24.& 4.f.27
28.& 12.c.11
Luc.11.b.7
& 21.d.18
Psal.19.a.1
& 50.b.6
Ro.1.c.10.10

pater, tum quia nos condidit, omnibusque vitam dedit, tum etiam quòd nos iterum diuinè per spiritum sanctum generauit, per fidem in verum suum atque naturalem filium Iesum Christum nos elegit; sibique filios & regni cœlestis, atque sempiternæ vitæ hæredes, per eundem instituit.

M. *Cur Deum omnipotentem appellas?*

A. Quòd & fabricatus est omnia, & omnes res ex sua voluntate moderandi summam potestatem habet.

M. *Spiritusne etiam malitiosi impiique homines in Dei potestate continentur?*

A. Nunquam alioquin sine summa sollicitudine essemus, si quam illi lædendi nos facultatem, contra diuinam voluntatem haberent. Verùm ea nos consolatione sustentamur, quod neque dæmones, neque conscelerati ssimi homines, nihil quicquam, nisi Dei arbitratu vel permissione, tentare omnino valeant: quodque nos adeò in tutelâ patris òmnium rerum præpotentis sumus, vt nec vllus quidem capitis nostri pilus

pilus nisi ipsius voluntate qui nobis optimè vult, in terram decidere possit.

M. *Cur adiungitur, Deum cœli & terræ creatorem esse?*

A. Quòd diuinam potentiam, sapientiam atque bonitatem (quæ per se intelligentia comprehẽdi non possunt) in ejus operibus, vt in speculis intueri liceat. Nam cum immensam illam mundi magnitudinem contuemur, eamq; e esse partium omnium constitutionem, vt neque ad aspectum magis decoræ, neq; magis ad vtilitates omnes accommodatæ excogitari possent; artificis illico effectorisq; infinita potentia, sapientia, bonitas nobis ante oculos mẽtis obuersantur.

M. *Qua ratione vniuersa à Deo condita esse affirmas?*

A. Deum Patrem Opt. Max. à principio, & ex nihilo, per potentiam sui verbi, hoc est, Iesu Christi Filij sui, totum hunc spectabilem mundum & vniuersa in eo inclusa, atque spiritus etiam corporis expertes (quos nuncupamus

Gen. 1.a.1.& 6
Psal. 33.b.6.7 & 89.b.11
Ioan. 1.a.3
Acts 14.c.15
1 Cor. 8.a.6
Heb. 1.a.2
Col. 1.c.16

pamus angelos) fabricatum esse & construxisse.

M. *Num censes tamen satis piè asseuerari, Deum spiritus omnes malitiosos, etiam eos (qui à nobis diaboli nominantur) fecisse?*

Gen.1.d.31
Ioan.8.f.44
Iude b.6

A. Deus illos tales non effecit: verùm illi à prima creatione, suo ipsorum vitio omni restitutionis spe perdita, defecerunt: proinde non creatione & natura, sed naturæ corruptela deprauati sunt.

M. *Satisne Deo fuit cuncta semel creasse, postea verò omni rerum curatione vacasse?*

Psal.75.a.3.&
104.b.8.9,&c.
& 145.c.14.15,
& 147.a.5.6.
etc.

A. Nequaquam. Deus enim vt omnia fecit, ita omnia fulcit, & moderatur: alioqui vniuersa in nihilum subitò occiderent.

Col.1.b.16.17
Heb.1.a.2.3
Gen.1.d.26.29
Psal.8.b.6.7.&
10.4.5,14.15,
&c.
Pro.6.a.4
Esay 43.b.7
Rom.11.a.39
Col.1.c.16

M. *Quem sibi finem Deum Opt. Max. in condendis gubernandisq; rebus omnibus proposuisse putas?*

A. Hominum gratiâ fabricatus est mundus: & quæ in eo continentur cuncta, comparata sunt, vt vtilitati commodisque humanis seruirent. Et vt cætera vniuersa humana generis causa, ita homi-

hominem ipsum Deus ad suam propriè gloriam fecit.

M. *Edissere quis primus fuerit hominis ortus atque fabricatio.*

A. Deus, vt à *Mose* in scriptis relictum est, primo homini è limo terræ formato, animam atque vitam inspirauit : fœminam exinde deductam ex viri somno consopiti latere, & in lucem editam, cum viro sociauit, vt adjutrix, vitæque illi consors esset. Gen.1.15.& 12.b.7 c.8.20 d.21.23

M. *Cum in viris simul & fœminis prauitas, nequitia, distortioq; adeo summa nunc appareat, num à principio Deus eos eiusmodi fabricauit ?*

A. Minimè omnium: nam Deus perfectissimè bonus nihil aliud quàm bonum facere potest. Deus igitur ad suam imaginem similitudinemque hominem initio formauit. Gen.1.d.26.27 31 Col.3.b.10

M. *Quænam est illa imago, secundum quam hominem factum esse dicis ?*

A. Ea est justitia omni ex parte perfecta summaque sanctitas, quæ ad ipsam diuinam naturam propriè pertinet, quæ homini cum Deo similitudo vsque eò fuit, quoad eam homo peccatorum maculis Deu.23.a.13.4 Rom.9.c.14. Col.4.b.10 1 Ioa.1.b.5.c. 2.d.29.23.a.3 Sop.1.c.13.14.

maculis fœdauit.

M. *Quâ ratione istud factum esse dicis?*

A. Fœmina, à Diabolo circumuenta,
Gen.3.a.2.&c virum impulit, vt fructum quo illi à Deo interdictum fuerat, comederit; quo illorum facto, imago, secundum quam creati sunt, est obliterata: & cùm ipsi, tum
Sap.1.c.13.14 ipsorum posteri, Deo aduersarij, per-
1 Cor.1.d.14 uersi, imbecillesque ad omne bonum ef-
Rom.8.b.7.38 fecti, non in omnes solum vitæ hujus
2 Cor.3.b.15. miserias, corporis morbos, atque mor-
Rom.6.d.23 tem, sed et interitum etiam sempiternum
Eph.5.b.5.6. perpetuamque damnationem incide runt.

M. *Virum tamen existimare non queat graniter nimis Deum pomi vnius gustatum vindicasse?*

Gen.6.a.3.4. A. Detestabile illud hominis facinus
5.9.b.11.d.2.2 quasi leuis culpa fuerit, nemo verbis extenuare, aut ex pomo & immoderata modò edacitate rem æstimare velit. Ipse enim pariter cum vxore sua fallacibus Satanæ blandimentis illectus illaqueatusque, infidelis à Dei veritate ad vanitatem declinauit: falsis serpentis criminationibus, quibus de mendacio,

inui-

inuidentia,& maleuola commodi alicujus ſubductione Deum accuſabat, fidem adjunxit; innumeralibus beneficijs ornatus,ingrato in Deum,qui ea contulit, animo fuit: homulus ex terrâ modò lutoque fictus,non ſatis eſſe putans, quod ſimilitudo illi cum Deo eſſet, per intolerandam inſolentiam & arrogantiam exæquare ſe cum diuina majeſtate expetiuit: poſtremò, creatoris ſe ditioni ſubtraxit, jugum etiam ejus à ſuis ceruicibus proteruè repulit. Inaniter igitur Adæ maleficium minuitur.

Gen.1.d.26.2. Pſal.8.b.4.5 6.&c.& 10,4 c.14.15

Ge,1.d.26.27 Col.3,b.10.

Oſe 6.b.7

M. *Verùm cur ob parentum ſcelera poſteri omnes de tam beato vitæ ſtatu dejecti, in omnes calamitates inciderunt?*

A. Deus Adamum illis honoris inſignibus ornauit, vt ea cùm ſibi,tum ſuis,id eſt, toti humano generi, aut ſeruaret, aut amitteret. Neque aliter fieri potuit, quin ſicut ex arbore mala mali fructus eduntur: Ita Adamo peccati corruptela deprauato, omnis ejus progenies ingenito illo peccato (quod originale vocant) corrumperetur.

Mat.7.c.18 & 12.c.33 Rom.5.b.12 & 14.17.&c.

Quan-

Ose 6.b.7
Rom.6.c.24
1 Cor. 11.a.3
Eph.5.b.5.6

Quanquam quid opus est tam grauiter de Parente Adamo conqueri ? quando nos etiam ipsi ob plurima nostra maximaque vitia, calamitatibus omnibus, dã natione morteq; dignissimè mulctemur: à quibus malis vt liberemur, nihil in nobis, aut in vlla alia creatura, opis aut auxilij omnino supersest.

M. *Quæ spes est igitur, consolatioq; reliqua, & in quo sita?*

Ge.3.c.14.15
Rom.5.c.15.etc
Gal.3.c.16.19.
Heb.2.d.14.15.
16.

A. Promisit Deus fore, vt semen mulieris, qui est Iesus Christus filius Virginis Mariæ, Serpentis, hoc est, Diaboli, qui eos decepit, caput contereret : ipsosque atque eorum posteros, qui promisso illi fidem haberent, liberaret. Atque hoc illud est, quod in secunda jam Symboli parte sequitur : Credo in Iesum Christum.

M. *Nomen Iesus quid significat ?*

Mat.1.d.21
Acts 10.f.54
Col.1.c.13.14
Heb.1.b.14.15
1 Ioan.3.b.8.

A. Iesus sermone nostro idem est quod seruator. Iesus enim Christus filius Dei, idemque Virginis filius, nos qui scelere deuincti, & sub antiqui serpentis diaboli seruili jugo captiui, sempiter-

piternæque mortis vinculis constricti, turpissimè miserriméque jacebamus, in libertatem vindicauit, atque ad salutem reduxit.

M. *Quis nomen Iesu illi impasuit?*

A. Angelus ex Dei ipsius præcepto. Mat.1.d.2

M. *Expliça nunc quid Christi nomen significet.* Luc.1.c.3.& 2. c.21

A. Christus idem est, atque si vnctũ appellares: quo nomine indicatur eum spiritus sancti vnctione maximum regem, sacerdotem, atque prophetam creatum esse. Psal.1.a.6 Esay 61.1.a.1 Da.9.d.24.25 Luc.24.25 Luc.4.c.18 Acts 4.c.27 Acts 10.c.38 Heb.c.9

M. *Christi regnum est ne mundanum?*

A. Nequaquam: verùm spirituale et sempiternum, cujus regni gubernacula, sunt Dei verbum, atque spiritus: quæ tum justitiam, tum vitam secũ afferunt. Luc.1. c.32.33 Ioan.18.f.36 Col.1.c.13.14

M. *Quam nobis vtilitatem præbet hoc Christi regnum?*

A. Vires nobis armaque spiritualia quibus atroces & truculentos animarum nostrarum hostes, , carnem, mundum, peccatum, Diabolum profligemus, adjumentaque ad vitam cum virtute 2 Tim.1.a.1 Rom.12.d 12 &c & 16.c.20 2 Cor.10.a.1. 5 Eph.6.b.10,&c.

tute & sanctitate degendum submini-
strat.

M. *Cuiusmodi sacerdos est Christus?*

Psal.110.b.4.5 Heb 4.d.14 15.&c & 5.b 6.7.& 7.a.2.3 b 11.21.&c.& 9.d.13.14

A. Summus atque æternus; qui so-
lus in conspectum Dei venire, solus sa-
crificium, quod Deo placeat satisfaciat-
que conficere, solus iratum Deum placa-
tum efficere potest.

M. *Cui nobis utilitati sunt?*

Ioan.14 d 27 Acts 10.f 36 Eph.1.c.14, &c Col.1.c.20 Heb.2.d.14.15 1 Tim.9 c.5 Rom 8.c.15. & 12.a.1 Gal.4.a.5.6 Eph.3.b.12 Heb.4.d.15.16

A. Nobis vt pacatus propitiusque
sit Deus, postulat & deprecatur; nobis
offensum Deum lenit, nosq; in gratiam
cum Patre reducit. Solus enim Christus
pacificator nobis propositus est, qui no-
bis Dei gratiam reconciliet: Immo verò
Sacerdotij etiam sui nos quasi consortes
esse voluit, nobis introitum ad Patrem
patefaciens; vt in illius præsentiâ cum
spe summa comparere, nosq; & nostra
omnia veluti hostias ad sacrificium Deo
Patri per ipsum præbere non dubite-
mus.

M. *Qualis Propheta est Christus?*

A. Quum reliquos omnes Prophetas
atque doctores Dei seruos despicerent
mortales, Christus ipse Dei filius, &
prophetarum omnium Dominus, Patris
inter-

interpres & nuntius de cœlo ad homines descendit, vt paternam voluntatem planè explicaret, mortalesque recta Dei atque omnis veritatis intelligentia informaret. Atq; ita Christi nomine tria illa officia comprehenduntur, quæ Dei filius sibi à Patre debita persoluit, vt omnis eorum fructus nos secũ participes faceret Filius enim Dei non solũ nominatur, & est reuerâ Iesus Christus, hoc est, Seruator, Rex, Sacerdos, Propheta; sed & nobis ita est, ad nostramque vtilitatem atq; salutem.

Luc. 7. c. 16. Acts 7. c. 17 Heb. 1 a. 1, 2 Ioa. 8. d. 26. c 10. & 15. c. 15 & 17 a. 6, &c. & 18. g. 37

M. *Qua ratione Christum filium Dei vnicum profiteris, quando qui py sunt omnes filij Dei vocentur?*

A. Quòd solus Christus naturalis Dei filius, ejusdemque sit cum patre substantiæ. Nos verò quum natura Adami veri filij sumus, gratia tamen beneuolentiaq; qua nos per Christum seruatorem nostrum prosequitur, filij Dei adoptamur.

Mat. 2. c. 3 1. 3 & 3 d. 17 Ioa. 1. b 1. 4. c 3 & 14. b. 10. 11 Heb. 1. 2. 23. & 5 b 1 Rom. 8. c. 14. 15 Gal. 4. 14. 15 Eph. 1. a. 5 1 Ioan. 3. a. 1

M. *Quam ob causam Christum filium Dominum nostrum nuncupas?*

A. Propterea quòd Angelorum, hominum

Mat.9.a.6.& 10.a.1.& 21.c 18.& 28.d.18 Lu.1.d.32.33 Eph.1.d.20,&c

minum, rerumque omnium dominatus sit illi à Patre traditus: quodque suo arbitratu atque potentiâ, regnum Dei, tum in cœlo, tum in terrâ, moderaretur.

M. *Num quidnam restat?*

Deu.10.b.1.c.20 Mal.b.6 Lu.9.c.23.24 & 14.f.26.27 Heb.2.d.5,&c.

A. Hac cogitatione commonefiunt pij omnes, non ad suum sibi arbitrium viuere licere, verùm oportere eos corporibus simul & animis, in vitâ pariter atque in morte, totos se ad Domini sui nutum accommodare, ipsique in rebus omnibus obtemperare, & fideliter inseruire.

M. *Quid tum inde?*

Mat.8.c.17.& 7.d.22.23. & 20.d.18.19 Ro.1.b.14.& 1.f.50.51 Rom.5.c.15. 1 Cor.15.c.11 Phil.2.a.6,&c Heb.2.b.9 1 Tim.2.b.5

A. Declaratur quemadmodum naturam humanam susceperit, cunctaq; perfecerit quæ saluti nostræ opus erant.

M. *Eratne ergo necessarium filium Dei hominem esse?*

A. Maximè: nam quod homo in Deum nefariè commisit, id hominis etiam supplicio luendum erat, atque expiandum: quod onus longè grauissimum solus Iesus Christus, idem Deus, & idem homo suscipere poterat: quin nec potuit

tuit alius mediator inueniri, qui à Deo pacem atque veniam hominibus impetraret, nisi Deus simul & homo, Iesus Christus. Heb.9.b.14.15 & 9.d.24. 1 Pet.2.d.21 24.

M. *Quid deinde sequitur?*

A. Christum è Spiritu sancto conceptum, ex *Maria* Virgine natum esse.

M *Quamobrem vulgari hominum consuetudine, naturaliterque generatus non est?*

A. Propterea quod per quem peccatorum nostrorum maculæ erant delendæ, eum ab omni omnino peccato integrum conseruari par erat. Ob eam igitur ipsam causam castissimus ille agnus Dei Iesus Christus admirabili Spiritus sancti virtute, ex incorrupta Virgine *Maria* purus ab omni peccati labe conceptus atque natus est. Ioa,1.c.16.d. 36. 1 Cor.7.b.7.8. Heb.4.d 15. & 9.d.14 Mat.1.c.23, Luc.1.c.31.35

M. *Quare Virginis Mariæ nomen commemoratur?*

A. Vt agnoscamus Christum esse verum illud semen Abrahæ, atque Dauidis, de quo Prophetæ oraculis instinctu diuino editis, prænuntiarunt atque præmonuerunt: ex Abrahami enim, & Gen. 22.d.18 Esai.1.a.1 Mat.1.a.1.&c & 22.d.42, Rom.1.a.2.

Dauidis stirpe, *Maria* Virgo directo est ordine procreata.

M. *Reliqua, vt instituisti, deinceps persequere.*

A. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus est.

M. *Verùm cur symbolum, Christi vita silentio prætermissa, protinus ab eius ortu ad mortem transit?*

Esay 53. Mat. 13 d 23 17, &c.

A. Quòd in symbolo summa solum redemptionis nostræ capita memorentur, quæque illi adeo sunt peculiaria, vt illius vim omnem in se inclusam teneant.

M. *Mortis eius rationem paulò adhuc apertiùs explicato.*

Mat. 26. b 14 15, &c & 27 totum. Mar. 14. c. 45. & 15. totum. Luc. 25. d. 45 etc. et 23, totũ. Ioan. 28, et 16, totum.

A. A discipulo suo Iuda, qui corruptus, pretioque conductus ad id fuerat, est perfidiosè proditus, à reliquis discipulis desertus, à Petro denegatus, ejuratusque; à Iudæis, falsis criminibus objectis, malitiosè accusatus, à Pontio Pilato Romano Præside condemnatus est, pugnis lorisque cæsus, contextis spinis coronatus, togâ purpureâ indutus, alijsque multis modis indignissimè crudelissime-

lissimeque tractatus est, & ludificatus: tandemque cruce ceruicibus imposita, extra vrbem in locum, qui Caluaria appellabatur, ad supplicium tractus est: vbi medium inter duos latrones ignominiosissimè cruci suffixerunt: in qua, summo cruciatu confectus, crudelissimum probrosissimamq; mortem oppetiit: animi interim dolores, quauis morte acerbiores, perpessus.

M. *Suane voluntate, an vi coactus ista sustinuit Christus?*

A. Tametsi probrosa hæc sæuissimaque mors humanæ suæ naturæ maximè terribilis erat; voluntati tamen patris sui qui isti: psum morti addixerat, totum se permisit: itaque contumelioſa illa in se probra, tormenta, mortemque atrocissimam sponte, & patientissimè pertulit: tum Patri obtemperans, tum veniam ijs, à quibus est in crucem actus, à Deo precatus.

Mat. 26, d, 36 38, 39, 41, 42 53, et 20, d 28 Mar. 10, f, 45 Ioa. 10, c, 11, 15 d, 17, 18 Phil, 2, b, 8 Luc, 33, c, 34

M. *Quamobrem voluit Deus innocentissimum filium suum tam ignominioso truculentoq; genere mortis affici?*

A. Christus Deo Patri pro nobis se

Esa.13.totum. Rom.3.a.3 2 Cor.5.d.21. Gal.1.a.4 Eph.1.a.3,&c. b.7.&c. Col.1.c.13.14 & 2.c.13.14. 1 Pet.3 d.18. & 4.a.1 Ioan.3.c.16 1 Cor.15.d.21

obligauit atque spospondit: quicquid ergo nos debebamus, aut eramus commeriti, id omne sibi præstandum, soluendum & dependendum Christus in se recepit. Et proindè ipse tametsi maximè innoxius, pro nobis nocentissimis luit. Deusque pater onus illi nostrum imponens, summa juris judicijq; seueritate in eum animaduertit, vt nobis ipsius causa, summam misericordiam impertiretur.

M. *Summam igitur beneficiorum illorũ quæ ex Christi morte capimus, mihi explicato.*

Rom.5.b.8.10 11 2 Cor.5.d.18 19.20.21 Eph.1.c.12.13 14.17,&c. Heb.7.d.26,27 et 9,d.12.14.et 10,c,12,14,17

A. Christus, quemadmodum antè attigi, nostri nomine locoque Deo Patri satisdedit, se pro nostris peccatis ipsi esse satisfacturum: se ipsius iram in nos ob contumaciam nostram conceptam, suauissimo obedientiæ suæ sacrificio placaturum, nosque in gratiam cum Deo restituturum esse. Atque ita Christus innocentissimus ille Dei Agnus vinculis constrictus est, vt nocentes nos qui Sathanæ, morti & damnationi eramus mancipati, in libertatẽ vindicaret: Christus qui extra omnem omnino culpam erat,

erat, accusatus, condemnatusque fuit iudicis terrestris sententiâ, vt nos, qui culpa tenebamur maximè, damnationeque eramus dignissimi, præ cœlesti tribunali absolueret Christus, pretioso sanguine suo pro nobis fuso, peccatorum nostrorum maculas sordesque eluit atque deleuit: Christus postremò, contumeliis, quibus est immeritissimè vexatus, acerbissimaque atq; ignominiosissima morte, qua est affectus, nos à pœna, ignominia, mortéq; sempiterna, quæ nostris sceleribus eramus maximè commeriti, liberauit: adeoque peccata omnia nostra obliuione sepulta, procul à Dei conspectu per Christum amota sunt. Atq; ita miseriarum omnium nostrarum, in quas vel origine per Adamum, vel postea propriis nostris peccatis incidimus, Christi perpessio medicina est, atque remedium; modò fiduciam omnemque spem in illo collocemus, amoreque illum amplectamur.

Rom.8.a.1,2. c.33,34. Col.1.c.13,24 &c.d.20,21.

Psal.51.6,7. Heb.9.d.14. 1.Ioan.1.b.7. Apoc.1.b.5 1.Pet.2.d.21, 22&.c. Rom 4. b.7,8. Col.2.c.13.15 Heb.10.c.17. Rom.8.a.1,2.

M. *Morte tamen corporis, quæ pœnæ peccato debitæ pars aliqua est, nos nihilominus mulctamur.*

A. Cor-

Luc. 13.f.43
Ioa 6.25.26
1 Cor. 15.c. 18
21.g.54,etc.
1 Th.4.c.13.14
Phi.1.c.21.23
Apoc.14.c.13
Eph.5.a 1
1 Pet.2.d,21
etc.et 4,a,1,etc

A. Corporis mors, quæ sine Christo atrium inferorum fuerat, jam per Christum omnibus illi fidentibus, janua aditusque in cœlum est effecta: quemadmodum & Christus ipse per mortem suum est regnum ingressus: ita vt mors, quæ antea peccati pœna erat, jam per Christum in maximo sit lucro ponenda.

M. *Ecquem alium nobis vtilitatis fructum præbet Christi mors?*

A. Christi supplicium & mors non solùm ærumnarum nostrarum, vt antè dixi, salutare medicamentum, sed & exemplar etiam est nobis imitandum.

M. *Idem istud planiùs expone.*

Ioan.13,b,15,
etc.
Eph.5.a.2
1 Pet.2.d.21
etc.et a.4,1.2,
etc.
1 Ioan.2.a.6

A. Debemus & nos, ad exemplum Christi, voluntati Dei cœlestis nostri patris obedire, injuriasque omnes nobis ab alijs illatas patienter accipere: vitiosos carnis appetitus cruci suffigere, peccatisque omnibus quasi mortuos sepultosque esse, ita vt posthac nihil mali admittamus; idque exemplo Christi, qui propter peccatum in crucem

rem sublatus, mortuus & sepultus est Et reuera deprauatæ affectiones (qui alioqui indomitæ sunt) in ijs, qui Christo per fidem adhærent, ita virtute mortis eius quasi cruci suffiguntur, illarumq; incendia ipsius sanguine ita restringuntur, vt spiritu multo obsequentiores reddantur. Atque ita virtute mortis ejus, ad ea præstanda confirmamur, ad quæ vitæ mortisque ejus exemplis excitamur.

Rom. 6. a. 2. 4. 7 b. 21
Ga. 2. d 20. et 5
Col. 2. c 13, etc

M. *Annon & de nostro etiam in Christum officio commonemur?*

A Commonemur profectò non in nostra nos esse potestate, vt quæcunque velimus nostro arbitratu faciamus; verùm Christi, qui nos tam magno redemit, nos totos esse, illius voluntati parere, ad illius nos nutum accommodare oportere: Christum, qui nos adhuc hostes amore tanto prior amplexus est vt redamemus, maximè nos esse obligatos: paratissimos etiam esse debere, Christo, qui ita se nobis totum dedit, omnia nostra, nosque adeo ipsos totos vicissim reddere: Christi causa non omnia solum mundana commoda, hujusque vitæ voluptates

Rom. 14 b. 7. 8
1 Cor. 6. d. 20
et 2 Co. 5. p. 10
1 Thes. 5. b. 10
Rom. 5. b. 8. 10
Mat. 10. d. 37
et 16. d. 25
Luc. 9. c. 23. 24
etc. et 16. f. 29.

voluptates negligere, sed & vitam ade
ipsam deserere potiùs quàm Christum a
mittamus, nostrumq; erga ipsum offici
um pietatemq; non præstemus. Beat
est enim censenda mors, quæ mortali
vitæ conditioni debita, Christi maxim
Mat.16.d.15. Mar.8.d.35 &c. gratia, oppetita est, gratia dico Christi
qui sua sponte vitam profudit, mortem
que pro nobis occubuit ; quique vitæ
author, mortuos nos à morte reuoca
tos, & vult & potest immortalitate do
nare.

M. *Quare adiungis, Eumfuisse etiam sepultum?*

Mat.26.d.40 &. 27.g.59.60. &c. 1.Cor.15.a.4. *A.* Corpus exanime sepultura est af
fectum, vt omnes ejus mortem explora
tam magis, penitusque cognitam habe
rent ; nam si redivivus subitò extitisset,
mors ejus in quæstionem à multis dubi
tationemq; adducta, scrupulusq; homi
nibus fuisset injectus.

M. *Eius ad inferos descensus quam habet sententiam?*

A. Quòd Christus, vt corpore in
terræ viscera, ita anima corpore sepa
rata, ad inferos descendit ; pariterque
mortis ejus vis ad mortuos, inferosque

adeo

deo ipsos vsque eò permanauit, vt & animæ incredulorum tristissimæ, ipsorũq; incredulitati maximè debitæ condemnationis sensum perceperunt, ipseq; Satanas inferorum princeps, tyrannidis suæ, & tenebrarum potentiam omnem afflictam, profligatam, & ruinâ oppressam esse animaduerteret: è contraria verò parte, mortui qui viui Christo confidebant, redemptionis suæ opus jam perfectum esse perspicerent; ejusque vim et effectum sentientes, dulcissimo perpetuoque solatio fruerentur.

1 Pet. 1. d. 16
Ioan. 8. d. 14
1 Cor. 15. g. 54 55, &c.
Heb. 2. d. 14. 15
Ioa. 5. c. 25. 28 & 11. c. 25. 26
Rom. 14. b. 8. 9
Col. 1. c. 13. 14 19. 20

M. *Reliqua nunc persequamur.*

A. Tertio die resurrexit à mortuis.

M. *Satisne ergo effectum non erat, quod Christi morte, nobis culpâ liberatis, venia lata sit?*

A. Id sat non fuisse constabit, si vel ipsius, vel nostram conditionem nobissum reputemus: Nam si in vitam non redijsset, nequaquam Dei filius fuisset habitus; neque nos morti eripere potuisset: At à mortuis ad vitam sempiternam excitatus, & diuinitatis suæ vim ostendit, pariterque peccati, & mortis atque

Rom. 1. a. 4. & 6. a. 4. b. 9. 10. & 8. a 1. 2, &c.
1 Cor. 15. d. 26 g. 54, &c.
Apoc. 1. d. 2
Phil. 2. b. 9

atque ipsius etiam diaboli domitorem esse comprobauit.

M. *Quæ adipiscimur commoda ex quòd Christus reuiuus fuit.*

Ga.2.d.19. 20
Rom.4.d.25 & 5.c.15,&c. 6.a.4.5.b.11,&c
1 Cor.15.c.20 &c.

A. Plurima, maximaque. Etenim linc desiderium nobis facultasque, atq adjumenta, ad vitam cum virtute pie teque degendam suppeditantur. Illi nos Christus Iustitia, quæ nobis an defuit, imbuit. Et Christus, à mortuis vitam exurgens, vitæ nobis author e stit: illinc enim spes nobis ostendit fore aliquando tempus, cum & morte corpora nostra à morte ad vitam rec

1 Th.4.d.14, &c.
Col.1.d.18
2 Tim.1.b.11

centur: quòd Christus nos resurrect nis vitæque suæ fecit participes. Fieri nim omnino non posset, vt Christus caput nostrum reuiuiscens, nos sui corpo ris membra, morte in nihilum recidere funditusque interire patiatur.

M. *Perge.*

A. Sicuti sacræ Literæ declarant

Ro.6.a.4,&c.
b 9.10.11, &c.
Eph.5.d 23.
Col.3.a.1,&c.

Christum propter justitiam nostram e citatum fuisse, ita nos etiam docent, Christi exemplo de mortiferis pecc torum operibus exurgentes, Iustiti

po

posthac, atque sanctitati viuamus: ad quod præstandum virtute potentiáque gloriosæ resurrectionis suæ nos Christus corroborat.

M. *Quid in fidei confessione deinde sequitur?*

A. Ascendit ad cœlum, sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis. Mar. 26 d. 19 Luc. 24. g. 5 Act. 1. b. 9, &c. Ioa 1:. b. 8 & 16. b. 10 c 16 d 28. & 20 d. 17

M. *Hoc, quemadmodum sit accipiendum expone.*

A. Planissimè, quòd Christus corpore ascendit in cœlum, in quo antea corpore non aderat: quòdq; è terrâ, in qua priùs corpore præsens fuerat, discessit.

M. *Annon ergo nobiscum amplius in terris adest?*

A. Præmonuit ipse Apostolos suos, non semper cum illis præsentem futurum: quod de corporeâ ejus præsentiâ est intelligendum. Diuina enim natura sua, quâ vniuersa complet, tum in cœlo semper aderat, tum eadem, & spiritus sui virtute, præsens, ecclesiæ suæ in terris perpetuò adest, & adfuturus est, vsque eò dum mundana omnia ad exitum perueniant. Ioan. 12. b. 8 Ioan. 17. a. 5 Mat. 18. c. 20 & 18. d 20 Ioan. 14. d. 18 & 16. b 7 Rom. 8. b. 9. &c

M. *Minimè ergo deserti sumus ab auxi-*

lio

lio, defensioneque Christi, tametsi corpore præsentem illum non habeamus?

Mat.28.d.18
Ioa.16.b.7.& 17.c.2,&c.
Eph.2.d 10.& 4.b.8,&c.
Phil.2.b.9.10
Col.1.c.18.
Apoc.11.d. 15

A. Nequaquam. Christus enim patri ad dextram assidens, potestate, sapientia, prouidentiaq; sua mundum regit & moderatur: mouet, gubernat, temperat vniuersa: sacrum enim Spiritum suum, vt maximum charitatis in nos suæ pignus, de cœlo, vt est pollicitus, in animos nostros dimittit; cujus sui spiritus clarissimo lumine mentes nostras tenebris cæcisque nubibus circumfusas, illustrat: ab animis etiam nostris ægritudinem repellit, consolationéq; nos leuat atq; sustentat; eadem præstiturus, quoad hic mundus exitum habebit.

Rom.5.a.5.& 8
2.45.b.9,&c.

M. *Nunc etiam dicito, quid præcipuè de Christi ascensu, sessioneq, à dextra patris consideres, quod quidem ad Christum ipsum propriè pertineat.*

Eph.1.d.20,etc
Phil.2.b.8.9.
&c.c.13.a.5

A. Æquum fuerat, vt Christus qui ab altissimo decoris, & amplitudinis loco ad infimum serui gradum, dedecusque cõdemnationis, & ignominiosæ mortis sese demiserat, ad illustrissimum vicissim honorem, celsissimamque dignitatis sedem ascenderet, & in antiquum statum restituc-

restituetur: vt contemptio videlicet illatáq; ipsi probra, gloria & majestate, quasi paria paribus, compensarentur.

M. *Nobis vero Christi in cœlum ascensus, sessioque à Patris dextra, quam adfert vtilitatem?*

A. Principio, Christus, vt hominum gratiâ è cœlo in terram, tanquam ad exulandum, venit: ita & in cœlum patrimonium suum, hominum vice ascendit, viam qua nobis sit ingrediendum in cœlum muniens, cœliq; portas nobis prius ob peccatum occlusas referans. Porrò præsens coram Deo nosq; illi commendans, & veniam nobis ab illo petens, causæ nostræ patrocinium suscipit, quo defensore causam nunquam amittemus. Ioa. 14. a. 2 & &c. Ioan. 16. 1. 6 Rom. 8. f. 34 Heb. 7. d. 25. & 9. g. 24 1 Ioan. 1. a. 2.

M. *Verùm qua ratione ascensus Christi in Cœlum imitatores esse possumus?*

A. Suspicere in posterum, mentemq; & animi aciem in cœlum, vbi Christus patri dextra assidet intendere debemus cognitiones omnes, & curas nostras in rebus diuinis, cœlestibus, sempiternis; non in humanis, terrenis, atque fragilibus defigentes. 1 Cor. 5. 48. etc Col. 3. a. 1. 2. &c.

M. *Et quid præterea?*

Esa 1.b.11. &c c.16,17.&c. Mat.5.a.8.&c Ioan.4 c.20 &c.d.24

A. Commonemur etiam, vt Christo Domino cœli iam imperium tenenti, non mundano ritu, aut futilibus commentis humanis honorem habeamus: sed vt diuino, planéque spirituali cultu qui et nobis, qui tribuimus, et illi cuitribuitur, potissimum conueniat, eum pie sanctéque veneremur.

M. *Nunc te volo, quæ de supremo iudicio mundiq; exitu didiceris, mihi breuiter enarrare.*

Mat.24.c 29 30.31.&.25.c 51.52,&c 1.Cor.15.g,52 &c. 2.The, 4.d.16 &c. 2.Pet,3.c,10 &c. Rom.14.b.10 12, 1.Cor.4.a.4. 5 2.Cor.3.b.10 11.

A. Christus cum illustrissimæ dignitatis splendore, magnificentiæque præcellentissima amplitudine, in cœli nubibus adueniet, cinctus septusque copijs et coronâ cœlestium stipatorum, & ad terribilis buccinæ signum clangoremque formidolosum mortales vniuersi, qui ab ortu mundi ad illud vsq; tempus ex hac vitâ migrarunt, tum animis, tum corporibus integri reuiuiscent, & præ Christi tribunali judicandi adducentur, vnusquisque de factis suis rationem redditurus, quæ æquissimus atque acerrimus judex ad summæ veritatis regulam requiret.

M. *At cum natura mortem omnibus certò*

certò proposuerit, quomodo in fidei confessione victuros tum esse aliquos affirmas?

A. Diuus Paulus declarat eos qui eo tempore in vitâ commorabuntur, repentina mutatione renouandos, & omni corruptione corporibus absterſa, remotaque mortalitate immortales eos exorituros esſe: & iſta ipſis commutatio, mortis eſt futura loco, quòd mortalis vitæ occaſus fiet ortus immortalis. 1.Cor.15.g,53 1.Thes.4.d.17 1.Cor.15.g 53.etc

M. *Nam igitur pios metu perterritos memoriam illius diei perhorreſcere debere, aut eam ipſis pertimeſcendam & fugiendam esſe putas?*

A. Nequaquam: quin etiam illius expectatio piorum animos ad ſpem optimam erigit, ſolatioq; maximo permulcet. Is enim ſententiam pronunciabit, qui noſtro loco ſententiâ judicis eſt condemnatus, ne nos in ſeuerum Dei judicium vocati conuincamur, ſed indemnati judicio liberemur. Rom.8.a,1.c 15.d.22.g.38 39 1.Cor.1.b.7 Phil.3.d.20 Tit.2.d.13 2.Per.3.c.12

M. *Quando igitur de Deo Patre creatore, filioq; eius Ieſu Chriſto liberatore, hactenus ſit dictum, duabus iſtis chriſtianæ profeſſionis partibus ad exitum iam perductis, ter-*

tia nunc, quòd videlicet in spiritu sancto credas, est declaranda.

Mat 18.d.19.
1 Ioan.5.b.7
Ioan.14.d.16.& 15.d.26.& 16 b.7.& 21.f.22.
Act.5.a.3.4

A. Eum tertiam esse sacrosanctæ trinitatis personam profiteor, à patre & filio ex omni æternitate procedentem, trique parem, atque ejusdem omnin substantiæ, simulq; cum vtroque ven randum & implorandum.

M. *Sanctus quare vocatur?*

Rom.1.a.4.& 15.d 16
2 Thes.3.c.13
Tit.3.b.5.
1 Pet.1.a.2

A. Non solùm propter suam ipsi sanctimoniã, quæ est omnino maxima verùm etiam quòd electos à Deo, Christi membra sanctitate imbuat: quam ob rem sacra scriptura ipsum sanctificationis spiritum nuncupat.

M. *Quibus in rebus sanctificationem hanc sitam esse putas?*

Ioan.3.a.5.6
Rom.8.c.15.d.13
Gal.4.a.5 6

A. Principio, ejus virtute diuinitus renascimur: hoc est enim quod Christus dixit, necessarium esse, vt ex aquâ & spiritu de integro nascamur. Ejus etiam numine afflati, Dei Patris filij adoptione instituimur: ex quo fit, vt Spiritus adoptionis meritissimè nominetur: qui electionem etiam nostram quasi consignat in animis nostris, nobis confirman

Rom.8.c.14, 15,etc.
2 Cor.1.d.22 et 5.a.5
Eph.1.c.1.14

atque

atque persuadens, diuina beneficia vniuersa nostra per Christum fieri.

M. *Prosequere.*

A. Spiritus sanctus cœlestia mysteria animis nostris interpretando explanat, mentiumq; nostrarum oculis, vt illorum intelligentiam capere possint, lumina præfert: ad ipsius porrò arbitrium peccatis venia vel tribuitur, vel negatur; ejus virtute naturæ vitiositas comprimitur & edomatur, peruersique appetitus frænantur atque franguntur, animique ad studium pietatis concitantur: ipsius arbitratu varia beneficia diuinitùs in pios conferuntur.

Ioa. 14. b. 7. d. 26. & 16. b. 13 & 20. f. 22, 23 1 Cor. 2. c. 10 11. d. 13. 15. Eph. 5. d. 17 Rom. 8. a. 5. b 9. &c. Act. 2. a. 4 c. 17 &c. 1 Cor. 12. a. 17

M. *Ecquid habes præterea quod de hac re dicas?*

A. Inter vitæ hujus multiplicia diuersaque malorum, solicitudinum, & calamitatum genera, piorum dolores & mœrores (quarum in hoc mundo conditio plerumque miserrima, luctusque vix alioqui consolabilis esse solet) spiritus sanctus occultè consolando, fiduciamque afferendo minuit, leuat atque mollit; & ex eo paracletus, hoc est, consolator, verè propriéque nominatur.

Ioan. 14. b. 16 a. 26 & 15. d. 26 & 16. a. 7

Rom.8.b.11
2 Cor.12.d.4
7.&c b,11.13.

Poſtremò, ſpiritus ſancti potentia, mo talia corpora noſtra à mortuis excitata ad vitam reuocabuntur. Summa auten quantacunq; nobis bona Deus per Chri ſtum largitur, ea vniuerſa Spiritus ſanc efficientia cognoſcimus, percipimus comprehendimus. Tantorum igitur d tori beneficiorum meritiſſimè confid mus, & ſpem in eo reponimus, ipſum veneramur, atque opem ab illo petimu

Symboli pars 4

M. *Reliqua eſt pars quarta, de ſanctâ Ec cleſiâ Catholicâ, de quâ ſententiam tuam i intelligere cupio.*

A. Summatim dici poteſt, Eccleſian eſſe corpus Chriſti.

M. *Verùm magis hoc perſpicuè plur buſque verbis dicito.*

1.Cor.12.d.27
Eph.1,d.22,23
Col.1.c.18.d 24,
Rom.12.b.5 &c.

A. Eccleſia eſt corpus reipublicæ chri ſtianæ, hoc eſt, vniuerſa multitudo con ſociatioque piorum omnium, quos De us per Chriſtum ad vitam ſempiternam ex omni æternitate deſignauit.

1.Cor.12.b,12 13.&c.c.10.d 26,
Ephe.1.c.4,5 & 3.b.9,10.
Mat.15.34

M. *Quam ob cauſam hunc articulum Symbolo additum eſſe putas?*

A. Quoniam quidem non ſolum ne quicquam Chriſtus mortem oppetijſſet, ſi non exiſteret Eccleſia: ſed etiam, qua

hacte-

hactenus dicta sunt vniuersa, superuacanea forent & ad nihilum recasura.

M. *Quamobrem?*

A. A Principio ad hunc vsque locum salutis causas recensuimus, radicesque ipsas considerauimus; nominatim verò quòd Deus nos, propter Christi meritũ diligat, & beneuolentiâ complectatur: præterea, quod hujus gratiæ, in quam cũ Deo reconciliati sumus, efficacitate spiritus sancti participes reddimur: Verùm ista hunc vnicum habent exitum, vt instituatur Ecclesia, hoc est, concilium fideliũ, in quos diuina hæc munera conferantur.

Mat. 16, c. 18
Act. 20. f. 26
1 Cor. 12. b. 12, 13, etc.
Eph. 1. a. 3. 4. 5 etc. d. 11. etc. et 3. b. 9. 10. p. 21 et 5. d. 25
1 Tim. 3. d. 15 etc.

M. *Quare hanc Ecclesiam vocas sanctam?*

A. Vt hac nota ab impia incredulorum turba internoscatur. Quotcunque enim delegit Deus, eosdem pietate morumque integritate imbuit.

Ro. 7. c. 29. 30
1 Cor. 14. f. 33
Eph. 1. a. 4. 5. b. 11. 12

M. *Ista, quam Ecclesiæ assignas, sanctitas est iam in omni genere perfectè absoluta?*

A. Nondum. Quamdiu enim mortali hîc conditione viuitur, ea est humanæ naturæ infirmitas, vt parum validis viribus simus, ad omnem vsquequaq; culpâ

Rom. 4. 3. f. 26
1 Cor. 13. c. 9 etc.
2 Cor. 12. b. 5. 9

effugiendam. Proinde Ecclesiæ sanctimonia non est adhuc plenè cumulateq; perfecta, veruntamen probè instituta. Sed quando cum Christo, à quo nitorẽ & splendorem omnem obtinet, penitus copulata fuerit; jam tandem innocentia & sanctitudine omnibus suis numeris planè expleta, vt vestitu quodam candidissimo nitidissimoque exornabitur.

1.Cor.13.c.10 &c.& 15.g.52 53,&c. Eph.5.d.26,27. Apoc.19.b.8.& 2.a.2.c.10.11. &c.g.27

M. *Ecclesiam cur appellas Catholicam?*

A. Idem valet, atque si vniuersalem vocarem. Hæc namque multitudo & conuentus piorum non habet definitam aliquam regionem aut tempus, cujus terminis septus teneatur: verùm piorum, qui à mundi fabricatione omnibus locis atque temporibus vixerunt, viuuntue aut victuri sunt, numerum integrum comprehendit: vt vnum sit Ecclesiæ corpus, sicut vnus est Christus corporis illius vnicum caput.

Mat.28.d.19 Act.2.a.5.9.b 10,&c. 1.Cor.12.b.12 13,&c. Eph.1.d.21.13 et 2.a.12,etc. et 4.a.4.5.etc. 15.16 Col.c.18

M. *Nunc te explicare volo quamobrem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ continuò subiungas nos credere sanctorum communionem?*

A. Quum vbique terrarum & gentium, omnibusque temporibus & seculis habeat

1 Cor.12.b.12 etc.c.20,et d 26

habeat Deus qui piè ipſum ſanctéque colant; vniuerſi illi, quamuis interuallis locorum & temporum longè diſiuncti, vnius tamen ejuſdemq; corporis (cujus eſt Chriſtus caput) parte ſunt ſumma inter ſe conjunctione deuinctæ: Tanta eſt ſanctis hominibus & cum Deo & inter ſe communio. Namque ſpiritus, fidei, ſacrorum myſteriorum, precationum, condemnationis criminum, beatitudiniſq; ſempiternæ, atque adeò vniuerſorum diuinorum donorum (quibus Eccleſia per Chriſtum fruitur) communicatione, ſunt inter ſe quàm maximè cõjuncti. Charitate præterea amicitiaque non ſimulatâ, ſed concordi ſeſe mutuò complectuntur. Quoniam verò iſta piorum communitas in ſenſum intelligentiamque humanam, perinde atque aliæ conjunctiones conſociationeſq; hominum, non cadit, jure hîc inter ea, quæ creduntur, locum habet.

Eph.4.c.25. Col.1.c.18.& d.19

Eph.a.3.4.c.15 Col,2 d.19

Mat.22.c.39. Ioa.13.14.15 Rom.b.5,&c. 1 Cor.10.f.24 & 12.b.5.&c. 1 Cor.2.8 l.29. Gal.2,a 2 Pſal.52.a.1.2. &c.

M. *Hæc quam memoras Eccleſia conſpicuáne?*

Rom.8.c.29 30.33

A. In hac fidei confeſſione præcipuè tractatur de cœtu illorum, quos Deus occulto arbitrio ſibi per Chriſtum delegit,

Eph.1.a.4.5. &c.b.11.12 Col.3.b.3

git, quæ Ecclesia neque in conspectum cadit, neque ejus ostendi indicia semper possunt. Est tamen aspectabilis quædam quæque cerni possit Ecclesia Dei, cujus nobis notiones atq; insignia palam profert & proponit.

M. *Quanam ea sunt?*

Esa.55.b.10,11
Luc.24.c.47
Ioan.14.b.13
14,& 15,16
& 16.c.23
Rom.13.b.8,9
1.Cor.11.d.20
21.23.etc.
Mat.18.c.16
17.d.19,20
et 28.d.19

A. Vbicunque gentium Euangelium Christi seruatoris purè declaratur, Deo Christi nomine preces verè adhibentur, sacra mysteria rectè celebrantur, disciplinaq; Ecclesiastica ritè exercetur, illic Christianorum hominum cœtus, ibi cõgregata est aspectabilis Christi Ecclesia.

M. *Suntne igitur vniuersi, qui in hanc spectabilem Ecclesiam conuenient, numero destinatorum ad vitam sempiternam accensendi?*

Mat.13,c.19
etc.d.25.etc.f
47.etc.
Esa.55.b.10.11
Mar.28.d.19
etc.vt supra

A. Hypocritæ nonnulli specie quadam assimulatæ sanctitatis in hunc sese conuentum insinuant, qui tamẽ longissimè absunt à veris Ecclesiæ membris. Quanquam, quoniam vbicunque verbum Dei verè explicatur, & sacra mysteria sanctè celebrantur, ibi semper sunt aliqui saluti per Christum destinati; vniuersam illam frequentiam, Ecclesiam Dei

Dei eſſe interpretamur: quum & Chriſtus ipſe duobus tribuſue, qui ipſius nomine conuenerint, præſentem ſeſe adfuturum ſpondeat.

M. *Quare Eccleſiæ remiſſionem peccatorum ſubijcis?*

A. Principio quod claues, quibus cœlum tum clauditur, tum aperitur, hoc eſt, jus illud obligandi & ſoluendi, reſeruandi & condonandi crimina (quod eſt in adminiſtratione diuini verbi poſitum, Chriſti munere donata & commiſſa Eccleſiæ poteſtati) in ipſa propriè reſideat. Deindè, quod nullus condonationem criminum impetrare poſſit, niſi qui Eccleſiæ, quæ eſt corpus Chriſti, pars verè fuerit: quique communem Eccleſiaſticæ ſocietatis conjunctionem diligenter, integrè, pieque, continenter etiam, & ad extremum ſeruat & defendit.

Mat. 18.d.19 20, Mat. 16.c.18 19.& 18.c.17 Ioa.20.f.22,23 1.Tim.3.d. 15 Mat.24.b.13 Ioa. 15.a.4,5 &c. Col.2.p.19.19

M. *Ab Eccleſia igitur alienis non ſupereſt ſpes vlla ſalutis?*

A. Extra Eccleſiæ limen omnia ſunt damnationi, morti, atq; exitio obnoxia. Membra enim diſtracta, diuulſaq; à capite atque corpore, omni ſpe vitæ orbata ſunt.

Ioa.15.a.4,5 &c. Col.2.d.18,19 2.Tim.3.d.15

M. *Vo-*

M. *Vocabulum remissionis quam significationem habet?*

Psal.32.a.1.3
Ioa 3.c.16.17.
Act.1.f.38.39
& 26.d.18
Rom.3.d.24
25.28
Eph.1.b.7
Col.1.c.13.14.

A. Quòd videlicet à Deo impetret fidelis, vt peccata sibi ignoscat: Deus enim, Christi gratiâ qui pro peccatis satisfecit, omnibus ipsi fidentibus gratuitam dat criminum veniam, & ex damnatione atque judicio ereptis, commeritam pœnam remittit.

M. *Ad promerendam ergo peccatorum impunitatem, nonne benefactis nostris Deo satisfieri posse putas?*

A. Vnus omnino Christus cruciatu & morte sua, quibus est affectus, supplicium nostris maleficijs constitutum luit atque persoluit; simulq; Deo, nostro nomine satisfecit. Solus igitur Christus aditum nobis ad diuinam clementiam patefacit. Penes nos, summo hoc munere, sola ipsius bonitate beneficentiaque gratis donatos, nihil est omnino quod ipsi inuicem mercedis remunerationisue loco vel deferamus vel referamus.

Vt supra, &
Esa.35.a.4.5
Rom.5.b.8.10
Gal.1.c.16
Col.1.c.20.21
2 Ti.1.c.9.10
Heb.9.d.14.15

M. *Nihilne ergo prorsus superest à nobis præstandum, vt criminum condonationem consequamur?*

A. Deus nocentibus se crimina condona-

donaturum pollicetur, modò pœnitendo errorem corrigant, atque deponant; menteſque à vitæ nequitiâ reuocent ad ipſius obſequium. Quamobrem pœnitentia correctioque vitæ nobis eſt neceſſaria, vt peccatorum impunitatem exoremus. Ier. 18.b.8 Eze. 18.d.51 c.30.31.32.& 33.c.14,&c. Mat 4.c.17 Luc.5.f.31 Pſ.32.a.3.4.5 & 5.1.a.2.4 Pro.18.c.13

M. *Pœnitentia quas partes complectitur?* Luc.5.d.18.21 1 Ioan. 1.d.8.9

A. Crimina nos primùm noſtra agnoſcere, confiteriq; coram Deo oportet; acerbiſſimo etiam animi dolore angi, pudoreque affici, quòd illius majeſtatem offenderimus: peccati præterea odium intimum ſuſcipere, illudque deteſtari atque execrari oportet. Hic dolor à quibuſdam contritio nominatur. Pſal.6.b.6.7.& 31.b.9.10.& 38.a.3.4.&c.b 8,&c. c.17.18.&c.& 51.c.17. 1 Cor.11.g.31 1 Cor.7.c.9.10 11,&c. Mat.27.a.3.4 &c.

M. *Ecquid amplius?*

A. Ne ex doloris magnitudine deſperatio animos noſtros occupet, fides eos conſolatione ſua ſuſtentat, quæ veniæ à Deo peccatis noſtris per Chriſtum ſeruatorem impetrandæ bonam certamq; ſpem oſtendit. Atque iſtuc eſt, quod peccatorum remiſſionem nos credere teſtificamur. 2 Cor.1.b.5.7.8 Luc.7.f.38.g 47.&c.& 15.d 18.20.21.& 18 c.13.14 & 23.d 42.43 & 44.c.47 Act.1.f.37.38 & 3.d.19.& 15 f.30.31

M. *An in tantam formidinem, atque in* 1.Ti.1.c.15.16

in has angustias, adductus homo, se ipse eripere valet?

Psal.23.a.3.& 30.b.10.& 51.b.7.8.10 11,12 & 8.a 9.b.7.c.18.&c Act.11.c.18 2 Cor.2.a.3,4 2.Thes.2.d.16, 17, 2 Tim.2.d.15

A. Nequaquam. Solus namq; Deus hominem ab omni spe derelictum corroborat, prostratum & jacentem excitat, & in spem salutis restituit, cujus solius virtute peccator ad eam, quam memoraui fiduciam, sensumque atque cogitationem reuocatur.

M. Reliqua Symboli iam recense.

A. Credo resurrectionem carnis, & vitam æternam.

Mat 22.d.30 etc.6.11.c,25 26.etc. 2.Cor.15.totum.

M. *De istis perpauca sciscitabor, quod quædam de illis, cùm de supremo iudicio ageres, supra dixeris. Quorsum demum hæc, aut quamobrem creduntur?*

A. Quamuis humanas animas indissolubiles & æternas esse persuasum sit; mentes tamen in nobis omnino conciderent, si existimaremus corpora nostra morte in nihilum interitura: ex alterius enim nostri partis desiderio laborantes, perfecto gaudio atque immortalitate, nullo vnquam tempore plenè potiremur. Proinde nobis certò persuadeamus, non animas tantùm nostras, quum hanc vitam deserimus, à corporum con-

1.Cor.15.c 14.17,18,19 Luc.16.c,12 23.f.45

sociatione

sociatione solutas, sinceras atque incorruptas sursum continuò in cœlum ad Christum ferri: sed corpora etiam nostra, omni liberata corruptione, & in fœliciorem vitæ conditionem reuocata, cũ animis iterum suis socianda, & instar corporis Christi splendida futura: atque ita ad perfectam beatitudinis absolutionem integri perueniemus, immortali vitâ, sempiternáque fœlicitate in perpetuum perfruentes. Rom.8.b,11 1.Cor.15.f.42, &c.g.53.&c. Phil.3.d.21. 2 Cor.5.a.1,2 1 Thes.4.c.13. 14.&c

M. *Mortem ergo corporis pijs pertimescendam non esse putas?*

A. Certè præceptor. Est enim nobis persuasissimum, non esse mortem rerum deletricem, quæ omnia omnino petdit ac perimit, verùm ducem nobis in cœlum esse, qui cursum nostrum ad placidam, quietam, fœlicem, perpetuamque vitam dirigit. Vt supra &: Luc.23.f.41 Ioan.18.c.25 &c. Phil,1.c.21.23 &c. Apoc.14.d.13

M. *Cùm verò Symboli, hoc est, summæ fidei Christianæ declarationem iam absolueris, narra mihi, quem fructum ex ista fide percipimus?*

A. Ex eâ justitiam in conspectu Dei consequimur, quâ vitæ sempiternæ hæreditatem adimus. Rom.3.c.21. 23,&c, Gal.2.c.16. &c

M. *Nonne*

M. *Nonne igitur sanctitas, quam diuina nauis tribuimus, vitaq; inter homines honestas & innocentia nos Deo integros exhibet?*

A. Istuc anteà sub legis explicationem alijsque item locis, breuiter attigi. Summa autem, si ex legum diuinarum præscripto vitam quis sanctè agere omnino posset, jure ille, bonorum operum ratione, justus haberetur: sed quia ab illa perfectione nostra omnium vita longissimè aberrat, scélerumq; nostrorum conscientiâ conuicti, animis succumbimus, aliam sequi rationem, viam indagare aliam debemus, quâ in gratiam cum Deo reducamur, quam nostris in ipsum promeritis.

Rom. 7 7.c.14 13, & 8.a.3.& 10.a.5 11.a.6 Gal.2.c.6.& 3 b.10,&c.

M. *Quænam ea est?*

A. Vnum perfugium reliquum est, diuina per Christum clementia, quâ nullum omnino ad opera nostra, meritaue respectum habens, gratuita nos propter Christum charitate amplectitur; non criminum modò nostrorum veniam, sed & justitiam Christi, per fidem in ipsum, ita nobis tribuens vt per eam, haud aliter ac si nostra esset, gratiosi apud ipsum

Luc.8.c.11. 12 13.14 Rom.3.d.24 &c.et 4.a.4. etc.c.36 Eph.2.a.4.5 2 Tim.1.b 9 Tit.3.b.4.5

simus

sinus. Dei igitur in Christo misericordiæ vniuersam nostram iustitiam acceptam referri oportet.

M. *Quomodo rem sic se habere cognoscimus?*

A. Ex Euangelio, in quo diuina promissa nobis Christi nomine facta continentur, quibus cùm fidem tribuimus, hoc est, planè penitusque persuasum habemus de diuina erga nos bonitate, quemadmodum antea in toto Symbolo est explicatum; istius, quam memoraui iustitiæ quasi possessionem occupamus. Rom. 4. b. 9. 11. c. 14. 16. d. 20. 21. Gal. 2. c. 16. d. 20. & 3. b. 11. Heb. 10. g. 38. &c.

M. *Non igitur affirmas fidem præcipuam esse huius iustitiæ causam, ita vt propter illius merita Dei iudicio iusti censeamur?*

A. Nihil minùs: nam illud esset fidem in Christi locum supponere. Verùm hæc iustitia primum à diuina clementia, vt à fonte, fluit, vnde riui ad nos per Christum deducuntur: per Euangelium verò defertur, nos autem eam fide, tanquam manu apprehendimus. Itaque fides non origo, sed instrumentum est iustitiæ, quia videlicet Christum, qui est iustitia nostra, cõplectitur, vinculis nos Eph. 1. a. 4. 5. 6. &c. & 2. a. 4. etc. Tit. 3. b. 4. 5. 6. Mar. 1. b. 14. 15. Ioan. 1. b. 12. Ro. 3. d. 22. &c. & 4. c. 16. d. 29. &c. 1 Cor. 1. d. 30. Heb. 9. d. 4. &c.

ita arctis cum Christo constringens, vt is omnia sua bona nobiscum per ipsam communicet.

M. *Verùm cui hæc fides adest, illi deesse bona opera possunt?*

Rom.6.a.4.et 7 b.6.et 8.a. etc.b.9.10,etc. 2 Cor.1.c.17. Eph.2.c.15 et 4.d.23.24 Col.3.b.9.10

A. Minimè. Nam fide Christum complectimur, qui nos non solùm à delictis morteque liberos reddit, & cum Deo reconciliat, verùm etiam diuino spiritus sancti numine, ac potestate, de integro nos generat, & reuocat ad integritatis pietatisq; desiderium atq; curam, quam nos vitæ nouitatem nominamus.

Rom.5.a.1.2. 1 Cor.13.a.2. Eph.3.d.17 Iac.2.d.20 1 Pet.1.d.19.21 etc.

M. *Iustitiam igitur, fidemq; & bona opera naturalẽ quandam inter se coniunctionẽ habere affirmas, ob eamque causam non magis esse disiungenda, quàm Christus, eorum in nobis effector, à se ipso est separandus?*

A. Verissimum est.

M. *Ista ergo Fidei explicatio humanos animos ab operibus officijsq; pietatis minimè auocat?*

Psal.1.a.3 Mat.7.17.18 et 12.d.33,35 Ro.6.a.1.2.3.4 etc.

A. Nequaquam: bona enim opera, fidei, vt stirpi suæ inhærent. Fides igitur mentes nostras in studio vitæ cum virtute colendæ adeò non reddit hebetes, vt illarum potius aciem ad id quàm maximè

mè exacuat : planeque in numero verè fidelium non est habendus, nisi qui, quãtum viribus eniti potest, & vitijs omnibus repugnat, & ad omnes virtutes aspirat, ita se perpetuò gerẽs, vt qui vitæ suæ rationem à se esse repetendam intelligat. Gal.5.a.6 Ephe.3.c 17 Col.2.a.6,7 Tit.3.c.8

M. *Apertè igitur dicito, qua ratione actiones nostræ Deo placeant, & quomodo ille eas remuneret.*

A. In officijs pietatis duæ res sunt maximè necessariæ. Prior, vt ea agamus quæ jure diuino præcipiuntur: altera, vt in illis obeundis eum animum fidemq; præstemus quam à nobis Deus requirit. Neque enim vlla siue opera, siue consilia Deo grata esse queunt, nisi fide commendentur. Deu.4.c,1.2 & 5,d.31.32.&c Mar.7.b.6,7,8 9.et 10.c.17 &c.19 Ioa.14.b.15.c 21.23.et 15.b 10 Ro.8.f.31.30 &,14.d.13 Heb.11.b 5.

M. *Si ergo & eadem illa bona opera, eaque etiam fide ac mente, quam Deus nobis præscribit, faciamus; quare, operum piorum merito, in iustorum numero habendi non sumus?*

A. Iustitiam, quam Deus approbat, planè cumulateque perfectam, juri diuino vsque quaque congruentem esse oportet: at nostra opera etiam absolutissima longè multumque à legis diuinæ Luc.1.8.c.11 12.14 Rom.3.c.20.& 4.a.2 Io.4.d,18,19. & 15.b,14.15. 16

& 25.b.4.5.6
Esay 6 4.b.6
Psal.143.a.2

præscriptione discrepant, plurimisque de causis tum accusanda sunt, tum condemnanda: Proinde justi censeri diuino judicio, factorum nostrorum ratione, nequaquam possumus.

M. *Verùm ista declaratio hominum interim mentes à sanctitatis studys auertere; aut si non remissiores negligentioresque in obeundis virtutis muneribus, at minus saltem ad ea hilares atque impigras facere videtur?*

Gal.2.2.c.16
Mat.1.b.16
2 Pet.2.c.12

A. Nullo modo: edocuerunt enim nos sacræ literæ, quod quemadmodum vitiosæ nostræ actiones Deum ignominiâ afficiunt, ita bona opera nostra illius honori inseruiunt: nullius igitur inferorum damnationisque terror, nulla Cœli gaudiorumq; omnium expectatio, nos vel à vitiis adeo auocare, vel ad rectè faciendum allicere deberet, æque atq; formido contumeliam aliquam majestati diuinæ imponendi, studiumque amplificandæ illius gloriæ, quam supra omnia semper magnificare oportet. Nam sicuti peccati pestis, est ob eam rem maximè horribilis, quòd Deo, & ejus sacrosancto verbo sit dedecori; ita virtutis

Rom.8.d.14
1 Tim.6.a.1
Tit.2.a 5
2 Pet.2.2

summa

summa laus decusq; in eo consistit, quòd Deo per illum honos habeatur. Præterea opera bona proximis nostris tum reipsa, tum etiam exemplo prosunt: Diuinique erga nos amoris, nostræque pariter in Deum gratitudinis, dum ejus præceptis paremus, clara indicia ostendunt; fidei item, vt vnà salutis etiam nostræ signa patefaciunt. Non ergo inania nulliq; prorsus vsui esse bona opera censebimus propterea quòd justitiam ex illis non adipiscamur.

Mat.5.b.16
1 Pet.2.12
Mat.2.d.23, etc.
10.14.b.15.c
22.23.& 15.10
Phil.2.b.12
2 Pet.1.c.9.10 &c.

M. *Verùm cum opera nostra vel optima, vt ipse asseris, imperfecta sint, quomodo Deo, cuius iustitia est perfectio ipsa, accepta esse possunt?*

A. Fides est, quæ Deum operibus nostris facit beneuolum, dum persuasum habet, eum legibus nos & judiciali Iure persequuturum non esse, nec factorum nostrorum rationem strictè à nobis repetiturum, atque acerrima Iustitiæ suæ normâ ea examinaturum esse: verum cunctis eorum defectibus condonatis, Christi gratia, vt plenè perfecta esse accepturum.

Ro.9.f.31,32
Gal.5.a.6
Heb.11.a.4.6 &c.totum.
Psal.130.a.3
11.143.a.2

M. *Quando igitur Deus per fidem,*

tum vt iusti habeamur, nobis largitur; tum opera etiam nostra per eam sine offensione accipit: narra mihi, ingenitamne naturæ virtutem, an gratuitum dei munus esse fidem existimas?

Mat.16.c.17. Mat.9.c.23.24 Ioa.9.g.38.39 1 Pet.1.d.21. Lu.24.c 24.27 g.15.46 Rom.10.b.8,c. 14.d.16.7 Col.1.b.9 1 Tim.2.a.7 Luc.17.a.5

A. Donum Dei, idque eximium certè atque præcellens, fides est. Nam Deus nos verbo suo instituens, & mentibus nostris sancti spiritus sui lumen clarissimum præferens, aptos nos efficit ad ea discenda credēdaq; quæ alioquin obscuræ intelligentiæ nostræ vis nullo modo capere posset. Quod percipientes Apostoli, à domino precantur, vt fidem ipsis adaugeat.

M. *In tempore ipso in precationis mentionem incidisti: Postquam enim legis diuinæ Symbolique, hoc est, professionis fidei Christianæ declaratio est à te iam perfecta; superest vt proximo loco de oratione, gratiarumque actione dicatur. In expositione verò orationis quæ est seruanda distributio?*

A. Hæc, nisi aliter tibi visum fuerit, magister: vt primum à quo: deinde, qua fidentia: tertio, quo mentis affectu: postremò, quid sit precandum, declaretur.

M. *Principio igitur narra mihi, quem*

putes

putes precibus appellandum esse?

A. Vnum Deum, præterea neminem.

M. *Quamobrem?*

A. Quoniam Deus, vitam, præsidiũ, salutem nostram, bonaque vniuersa solus in potestate ditioneq; sua tenet; par est vt omnia quæ nobis opus erunt ab illo postulemus, expectemus, & vt in cunctis periculis in ejus tutelam perfugium habeamus. Psal. 17. b. 7. & c 28. & 46. & 78. & 104. & 107. totum.

M. *Quare diuos siue pios homines, qui ex hac vita migrarunt, aut etiam angelos non precabimur?*

A. Quia Deus nostram sui solius imploratione, vt cultum qui ad ipsius majestatem propriè & priuatim spectat, requirit, quam non licet alteri cuiquam attribuere. Psa. 50. c. 15. et 89. b. 26 Ioa. 16, c, 23. 24 Esay 48. b. 11.

M. *Ecquid praterea?*

A. Si in precatione aliũ aliquem præter solum Deum appellaremus, sine authoritate verbi diuini, & quod consequens est, sine fide, quæ verbo Dei nititur, id faceremus: quod facere, non esset Dei numini pietatem tribuere, sed in ejus grauem offensionem incurrere. Rom. 10. b. 8. c 14. d. 16. 17. et 14. d. 23 Heb. 11. b. 6

M. *Perge nunc exponere, qua fidentia*

mortales miselli, qui multis modis sumus indignissimi, Deum immortali gloria præcellentem compellare audeamus.

Psal.79.b.8,9
Dan.9.c.18
Ioa.14.h.13,& 16.c.23,24
Eph.2.d.18
2 Tim.2.b.5
Heb.4.d.14.1 &.10.d.19.22
Ma.21.c.21.23
Ma.11.d.22.24
Ioa.14.b.13.& 19.c.23,24
Heb.10.d,19 22,23
Iac.1.a.6.7.& 4.a.3

A. Precaturi, non in Dei conspectu insolenter nos damus, quasi promeriti vt exaudiamur: Verum nostram indignitatem agnoscentes, Christi Mediatoris nomine aditum habemus, quo deprecatore, diuinæ majestatis beneuolentiam nobis non esse defuturam confidimus.

M. *Qua ratione in hanc, quam dicis, spem adduceris?*

A. Promissis diuinis nobis in sacris literis per Christum factis fidem habeo, nihil dubitans quæcunque certa fide à Deo Patre Christi nomine precamur, quin ea, quantum quidem nobis conducent, exoraturi simus.

M. *Iam quo mentis sensu Deus implorandus sit declara.*

Psa.6.& 38.totus.& 50.c.15. & 1.14.totus.
Rõ.7.d.18,&c & 8.d.22.23.c. 26.& 12.c 12
2 Cor.3.b.4.5
Luc.18.a.1.5.7
Eph.6.c.18

A. Si miseriarum scelerumque nostrorum, quæ nos opprimũt recordatio, acerbissimos, ita vti par est, animorum dolores nobis commoueat; fieri aliter non potest quin omnibus exoptemus votis, vt ex illa conscientiæ solicitudine, quæ nos ita vexat, eripiamur: atque ita omni

omni obsecratione, obtestatione, summoq; mentis ardore, diuinam misericordiam & auxilium efflagitabimus. Col.4 2.12 1 Tim.2.2.1

M. *In precatione igitur verba solum ex ore fundere, satis non erit?*

A. Pollicetur dominus se propè adfuturum, auxiliumq; laturum iis solùm qui vere ipsum, hoc est, memori mente implorant, eorum enim vota sibi pergrata esse: quamobrem necessarium est eam orationem, qua in præcatione vtimur, nobis esse cognitam, vt lingua atq; mens vno consensu jungantur. Psal.34,c,15 et 145.c.18.19 1 Cor.14.b.7 c.14.14.15

M. *Fasne est, quæcunque, quorum desiderio aliquo tenemur, à Deo precari?*

A. Deus prohibeat, vt Christiani homines Christi nomine quicquam à Deo postulent, quod sit contra Dei & Christi voluntatem, atque ita & indignum sit quod largiatur Deus; & nobis etiam accipere pernicioſum. Quã ob causam, ne affectione animi impulsi inconsideratè in precatione aberremus, certa nobis formula regulaq; est ab ipso Christo expressa, ad quam preces nostras perpetuò debemus accommodare. Mat.7.b.11.et 20.b.22 Ioan.16.c.23 24 Iac.4.a.3 1 Ioan.5,c,14 15

M. *Quænam ea est?*

A. Eadem

Mat.6.b.9.10, &c. Luc.11.c.12, &c.

A. Eadem nimirum ipſa, quam diuinus ille præceptor auditoribus ſuis, nobiſque per eos vniuerſis præſcripſit: in qua cuncta, quæ à Deo poſtulari licet, quæque nobis impetrare expedit, breuiter comprehenſa perpaucis ſententijs complexus eſt, quæ precatio de Conditoris nomine, Dominica nuncupatur. Si igitur cœleſtem magiſtrum, diuina voce præmonentem audiemus, haud vnquam à precationis rectæ præſcripto deerrabimus.

M. *Dominicam igitur precatiouem pronuncia.*

Mat.6.b.9,&c Luc.11.a.2,&c

A. Precaturi, inquit Dominus, ita loquimini: Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo ſic etiam in terrâ. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo. Quia tuum eſt regnum, & potentia, & gloria, in ſæcula. *Amen.*

M. *An exiſtimas nos iſta ad verbum expreſſa ſemper debere recitare, ita vt vno verbo*

verbo aberrare non liceat?

A. Licitum est sine vlla dubitatione, verbis alijs Deo preces adhibere, si modo à precationis hujus sensu non declinemus, eaque fiducia atque mente, quam antè dixi, Deum imploremus.

M. *Quot sunt dominica precationis partes?*

A. Postulata quidem sex, aut vt quidam partiuntur, septem complectitur; ex duabus tamen vniuersè partibus constat: ex quibus vna priores tres postulationes continens, ad diuinam gloriam directò spectat: altera ad nostram peculiariter vtilitatem attinet, & tres aut quatuor posteriores petitiones comprehendit. *Partes dominicæ precationis.*

M. *Cur Deum ita nominatim compellas, dicens, Pater noster?*

A. Quoniam non vt absenti, surdoue verba facio, sed Deum patrem, vt præsentem inuoco, pro certo habens, preces illum meas audire: ne quicquam enim alioquin opem ab eo peterem. Psa. 33.b.13.14 & 34.c.15.17 18.& 49.b.9 10.11.& 139. a.1.2,&c.& 145.c.18.19

M. *Verba sigillatim paulo accuratiùs excutiamus: Deum quare nuncupas Patris nomine?*

A. Quia

Ma.21.c.21.22
Mar.11.d.22-23.24
Ioa.16.c.23.24
Heb.10.d.10 22.23
Iac.1.a.6.7
Ro.8.c.15.16
Gal.4.a.6.
Mat.7.b.7.11

A. Quia rectè precandi fundamentum, vt superius diximus, in exorandi spe firma positum est; voluit Deus suauissimo nos patris vocabulo ipsum appellare, vt fidenter ad se, suique auxilij summa cum expectatione, haud aliter ac suum filij parentem assolent, accederemus: immo vt sæpe tam multò meliore, quàm vlli liberi de naturali patre habere possunt, ipsum adeamus; quam longè Deus cœlestis ille pater, potestate, bonitate, propensaque ad juuandum voluntate, terrestribus parentibus vniuersis excellit.

M. *Nunquid nos aliud commonefacit paternum hoc nomen?*

Luc.11.b.9.13
Mal.1.b.6
Mat.16.d.39 42

A. Vt in precando debitam à liberis Patri cœlesti pietatem, honorem, obsequium præstemus, eoq; animo, qui filiis Dei conuenit, affecti simus.

M. *Quare Deum promiscuè nostrum Patrem, potiùs quàm tuum propriè nominas?*

Psal.22.a.1.2
Rom.1.a.8
1 Cor.1.a.4
Rom.2.b.4.5.c 10.d.16

A. Pio cuique licitum esse fateor Deum appellare suum: is tamen amoris inter Christianos ardor esse deberet, vt vnusquisque, quod ad omnium commu-

ne

ne commodum attinet, spectaret: quam ob causam, in vniuersâ istâ postulatione nihil à reliquis separatim, verùm publico cunctorum nomine omnia efflagitantur. 1 Cor. 10. f. 24 & 13. b. 5. & 12 b. 13. & c. c. 21 & c. d. 25. 26, etc

M. *Ecquid amplius?*

A. Diuites & optimates commonefiunt, ne pauperes humiliores q; contemnant, sed vt eos tanquam germanos fratres, beneuolentiâ complectantur, quibus Deus filiorum honorem tribuere non dedignatur. Rursum verò tenuissimi quiq; miselliq; homines, qui in hac vitâ maximè neglecti esse solent, hac interea spe mentes suas possunt recreare, quòd patrem in cœlo summa præditum potestate, sibique beneuolentissimum habeant. Mal. 2 b. 10 Ioan. 8. c. 41 Eph. 4. a. 5. 6. Iac. 2. a. 1. 2. 3 Deu. 10. c. 7, &c Psa. 10. c. 17. 18 & 68. a. 5, 6. & 46. b. 6, 7. 8

M. *Quare Deum ais in cœlo esse?*

A. Propterea quòd credam Deum in sempiternæ & fœlicissimæ beatitudinis excelsissimo gradu, cœlique quasi arce altissima imperium gerentem, rerum simul omnium præpotentem esse, & supera, infera, media, vniuersa, vt in præsentiâ suâ, conspectuque posita, intelligere atque gubernare. Psal. 11. b. 4. 5 &c. & 20. b. 6 33. b. 13. 14. & 13. a. 4. 5. 6. & 115. a. 3

M. Ec

M. *Ecquid præterea?*

Col.3.a.1,&c. Rom.8.c.17 Eph.1.c.14.d 18 Heb.9.d.15. 1 Pet.1.a.3.4.

A. Monemur ne quicquam Deo non dignum postulemus, sed vt cœlestem patrem alloquentes, mentes a terrâ rebusq; terrenis exuscitemus atq; auocemus; superaque & cœlestia meditantes, fœliciſſimam illam parentis nostri beatitudinem, cœlumque, vt paternam per Christum hæriditatem, summa cupiditate expetamus.

M. *Aperto igitur nobis nunc tam fœliciter vestibulo hoc primo, ingressioneq; ad precandum, perge ad primam petitionem.*

A. Principio petimus, vt Dei nomẽ sanctificetur.

Ios.24.a.14.d 22 Psal.89.a.5.6 &c. Psal.96.a.11.2 3.&c.& 98.b. 79.& 113.& 134.& 135.toto Ioa.4.c.23.24 Rom 1 c.23.& 11.c.30.& 16 d.27 1 Cor.10.g.31 Eph.3.d.20.21 1 Tim.1.d.17

M. *Hoc quam habet sententiam?*

A. Postulamus primùm, vt diuinum nomen mortalibus quam maximè cognitum manifestumque reddatur, ejusque honor atq; decus vbiq; terrarum & gentium, ita vt conuenit, illustretur. Vtque fictorum futiliumq; deorum nominibus prorsus obliteratis & abolitis, solius dei cœlestis Patris diuinum nomen atque majestas in honore habeatur, atque ab omnibus omnium ætatum hominibus, vbicunque locorum atque gentium, pu-

ris

ris integrisque mentibus imploretur.

M. *Quid adhuc superest?*

A. Optamus, ne in sacrosanctum Dei nomen ob aliqua delicta nostra maledicta conferantur, illiq; quasi infamia quædam inferatur: sed vt potius per nostram in Deum religionem, beneficentiamque erga homines, diuinum nomen omni laude cumuletur. Esay 52 a. 5 Ez. 36. d. 20. 11 Rom 2. d. 24 Mat. 5. c. 16 2 Th. 1. d. 11. 12.

M. *Perge porrò.*

A. Proximo loco postulamus, vt Dei regnum adueniat, hoc est, ne diuinam sui verbi, atque Euangelij Christi veritatem, per quam in innocentium piorumque hominum cordibus Deus regnat, obscura caligine tectam latere patiatur: sed vt ejus notitia mortalibus in dies clarius illucescat, cœlesti eos doctrinâ erudiens: Optamusque, vt Deus se velit opponere versutis fallacijs, & frangere atq; extinguere furentes impetus Satanæ, sceleratorumque hominum, qui veritatem vel commentitiis fabulis obscurare, vel sæuitia oppressam radicitus tollere molientur. Mat. 9. d. 38. et 24. b. 14. et 28 d. 19. 20. Luc. 4. c, 8. 19 Ioa. 17. c. 17. 20 2 Cor. 3. d. 15 16. et 4. etc. Eph. 6. c. 18. 19 2 Thes. 3. a. 1 Mat. 13. d. 25. c 38. 39. et 15 a. 2. 3. 5. 6. etc. Mar. 7. a. 3. 4 etc. b. 7. 8. 9. etc. Ioan. 16. a. 2. 3 etc. et 17. b. 14 15

M. *Prosequere.*

A. Oramus, vt Deus per sacrum suum spiri- Ioan. 16. c. 13.

Eph.3.b.21 Lu.22.d.31.32 Rom.6.b.12 &c.& 8.a.5.b.9 &c.& 16.c.20. Gal.5.c.25.26 &c. Eph.6.b.10,&c & d.17.18.19 &c. 1 Pet.5.c.8.9 Mat.25.c.54.d. 41.46 Rom.8.c.16 17.18

spiritum illustrare & moderari velit mentes omnium qui sunt de ipsius ecclesia, in qua, vt in regno suo, propriè dominatur; eosque, vt suos milites, ope atq; virtute sua roborare velit, quo strenuè contra diabolum, mundum, appetitusq; vitiosos arma capere possint, illisque deuictis, Dei in terris imperium dilatare: & ad extremum, omnibus ipsius pariter atque nostris hostibus conculcatis atque protritis, Deus vniuersa sub ditionem dominationemque suam subjungat, glorioſissimeque triumphum agat, & nos etiam vt suos per Christum liberos atque

1 Pet.1.a.3.4. Tit.3.c.7

hæredes, sempiterni tandem sui regni participes faciat.

M. *Quid est deinceps in oratione dominica?*

Psal.40.b.8 Mat.26.d.39 42 Ioa.5.d.30.& 6 d.38

A. Dei voluntas fiat: par enim est, vt liberi ad parentum arbitrium totos se accommodent, non è contrario, vt parentes filiorum arbitratu viuant.

Eph.6.a.1

M. *Quare adiungis, vt in terrâ fiat, itidem ac in cœlo, Dei voluntas?*

Rom.8.a.5.7, &c.

A. Quum terrenorum hominum animi varijs ardentes desiderijs, ad ea expetenda perficiendaque concitentur, quæ

Deum

Deum grauissimè offendunt: precamur vt diuino spiritus sui instinctu nostras omnium mentes ad majestatis suæ nutum ita totas conuertere, atque formare velit, vt nihil vnquam quod sit contra diuinam ipsius voluntatem, appetamus aut exoptemus.

Rom.8.a.2.5.b 9 1.&c c.14.15 &c.
1 Cor.2.c.12. &c.& d.16
Act.21.c.14
1 Pet.3.a.7.& 4.c.12.13.&c.

M. *Perge.*

A. Oramus etiam, vt quæcunque nobis de diuina voluntate obuenire animaduertimus, ea non tantùm tolerâter, sed & libenter etiam feramus, & perferamus. Præterea, quia angeli ipsius, cœlestes illæ mẽtes, præclarissima item astra, Sol, Luna, cæteráq; Sydera ab ipso condita, diuinæ ejus voluntati assiduè obtemperent, optamus, vt vniuersi in terris mortales exemplar hoc obedientiæ, nobis ante oculos in cœlo propositum, imitâtes, majestatis suæ nutum intueamur, nosque totos ad illũ accommodemus, vt quemadmodum in cœlo, ita & in terra nullus reperiatur, qui sacrosanctæ Dei voluntati aduersetur aut reclamet.

Psa.20.a.1. &c 91.b.11.&c. & 103.d.29.&c. 101.a.4.135.b. 7.&c.& 136.b. 7,8.9
Heb.1.b.6.7 d.34
Apoc.1.c.11 &c.et 19.b.13. et 22.c.9.

M. *Ecquid amplius?*

A. Quando Deus voluntatem suã in sacris literis apertissimè declarauit, quod

Deu.4.a.1.et 5 c.32.et 28.b.24

Mat.7.c.11,& 12.d.50.& 15 a.3.&c. 2.Cor.3.b.6.14 Gal.3.c.15.17

etiam vocabulo Teſtamenti, hoc eſt, Supremæ ſuæ voluntatis eas nuncupans clarè, indicauit, minimè eſt dubitandum eos, qui de ſcripturarum ſententiâ diſcedunt, à Dei etiã ſenſu omnino aberrare.

M. *Quando ad ea, quæ quæſita ſunt de priore Dominicæ precationis parte, qua tres illæ petitiones ad diuinam gloriam proprie ſpectantes continentur, ſatis iam reſpondiſti, ad poſteriorem nunc partem quæ ad res nobis vtiles reſpectum habet, commodè tranſibimus.*

A. Poſterioris partis primum poſtulatum eſt, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodiè.

M. *Panis vocabulum quid ſignificat?*

Pſa.104.c.15.d 27.& 105.b.6 10,11.&c.& 144.c.10,11 &c.145.c.14 15,16

A. Non ea ſolùm quæ victum nobis veſtitumq; neceſſarium ſubminiſtrant, ſed & alia vniuerſa quæ ad ſubſidia conſeruationémque vitæ, & ad ætatem quietam ac ſine formidine traducendam neceſſario pertinent.

M. *Numquid præterea nobis ſuggerit nomen panis?*

Pſal.78.c.18 &c.d.29,30.& 106.c.14,15

A. Ne ad delicias epularum lautiſſima quæque, neue magni veſtimenta pretij, aut ſumptuoſum apparatum, voluptatis

luptatis causa, solicitè consectemur, ac congeramus, sed vt lautitiam luxuriemque aspernantes, modico, temperato, & salutari victu, cultuq; paruo & commodo contenti simus. Mat.6.d.25 &c. Luc.16.10.&c 1.Cor.10.b.6 1.Ti.6.b.7,8,9 Heb.13.a.5

M. *Qua ratione panem vocas nostrum, quum eum a Deo tibi donari flagites?*

A. Dei dono noster efficitur, quum ipse eum, meritis licet nostris non debitum in singulos dies ad vescendum nobis largitur. Mat.7.b.7,8 1.Cor.4.b.7 1 Tim.6.d.17 Iac.2.c.17

M. *An ob aliam aliquam causam noster panis nuncupatur?*

A. Commonefacit nos hoc vocabulum, vt victus quærendi causa in laboribus nos corporis exerceamus, aut alijs eum bonis modis justè nobis acquiramus; vtq; eo contenti, nunquam alienũ quicquam auarè aut dolosè aucupemur. Gen.3.d.19 Eph.4.d.28 2.The.3,b.8,c 10,11,12

M. *Quando vt industria nostra victum comparemus Deus nobis mandauit, quare panem ab illo petis?*

A. Quia inutiliter tempus ætatis omne laborioſè solicitéque contereremus, nisi sedulitas nostra Dei munere prosperos exitus consequatur. Psal.127.a.1,2 1.Cor.3.b.9

M. *Opulento ne etiam homines diuitijs copijsque omnibus affluentes, victum quotidianum à Deo postulare aebere putas?*

Deut.8.a.2
Psa 34.b.9,10
& 78.d.29.30
Lu.1.a.53.& 4
a.4.& 12.c.15
1 Tim.6.d.17
Apoc.3.d.17

A. Nequicquam rerũ omnium, quas natura deliderat, abundantiam comparabimus, nisi diuina virtute salutares nobis vitalesque fiant. Quâ etiam de causâ, post cœnam quoque, vt cibum quotidianum, quo jam vti sumus, Deus nobis largiatur, hoc est, vt eum vitalem nobis, salutaremque faciat, precamur.

M. *Quare hæc verba quotidianum & hodiè adiunguntur?*

Mat.6.d.26.&.
c.24
Luc.10.g.4.
Phil.4.b.6
1.Ti.6.c.9,10
1.Pet.5.b.7

A. Vt à curis & auiditate omni abhorrentes, studioséq; munera nostra exequentes, à beneficentissimo ea parente quotidiè flagitemus, ad quæ ille quotidiè largienda promptissimus esse solet.

M. *Perge ad reliqua.*

A. Quinto postulatu peccatorum nobis veniam à Deo dari petimus.

M. *Estne hæc venia omnibus necessariò petenda?*

Psal.14.a.1.3
& 53.a.1,2,3
Rom.3.b.10
11,&c.d.23

A. Omnino: nemo enim omnium hominum reperiri potest, qui non crebrò à debito officio declinet, sæpenumeroque in diuini numinis grauem offensi-

sensionem non cadat. Proinde, qui peccata sua non agnoscunt, neque Deum vt illis ignoscat, precantur, sed Pharisaico illo more atque exemplo, quasi integros se atque sanctos coram Deo, aut vt verè loquar, contra Deum gloriãdo efferunt; illi de numero piorum, quibus ista precationis norma, ad quam dirigantur, est præscripta, & à spe veniæ peccatis suis tribuendæ, quæ in sola Dei per Christum misericordia atq; benignitate sita est, sese omnino eximunt. Istuc namq; est, quod Christus non ad innocentes, sed ad nocentes (vt peccata scilicet pœnitẽdo corrigant) vocandos, se in mundum hunc venisse profitetur.

Ioan.8.a.7
Iac.2.b.10,11
1.Ioan.1.b.18
10.
Luc.18.b.9.11
&c.c.13,14
2.Cor.5.c.15
d.18.&c.
Ioa.1.c.7.d.9
& 2.a.1.2 b.12
Mat.9.b.13.
1 Tim.1.c.13

M. *Conditio illa quamobrem addita est?*

A. Rationi maximè consentaneum est, vt precemur, à Deo ita nobis veniam dari, sicuti nos eis, qui nos offenderunt, ignoscimus. Nisi enim ad alijs ignoscendum propensi reperiamur, & Dei parentis nostri imaginem misericordia exprimentes, ita nos geramus, vt ejus esse liberi agnoscamur; apertè testificatur, non esse à se quicquam aliud expectandum, nisi grauissimi supplicij acerbitatẽ.

Ma.5.a.7.&.6
b.24.15.&.7.a
1.10.& 18.d
28.&c.c.35
Luc.6.c.36,37
38.
Iac.2.b.22

Nam, qui vt clementiâ in alios vtatur, in animũ inducere non potest, eadem summi juris norma sententia de illo sine vlla venia feretur.

M. *Annon ergo nostra lenitas à Deo promereri vt nobis ignoscat, aut quædam quasi gratia illi relata videri possit?*

Rom. 3. d. 24 25. & 11. a. 5, 6 Gal. 5. a. 4

A. Nequaquam: gratuitò enim tum Deus veniã non daret, neq; solus Christus supplicio suo peccata nostra expiasset, pro quibus nemo aliud vlla re alia compensare, aut Deo quicquam retribuere potest.

M. *Transeamus iam ad sextum postulatum, quod quidam in duo partiuntur.*

Mat. 12. d. 42 44, 45 Ioa. 5. b. 14 & 8. b. 11 2. Pet. 2. d. 20 21, 22

A. Eo petimus, Ne nos inducat in tentationem, sed à malo liberet.

M. *Quare ita precamur?*

Mat. 10. b, 26 &c. & 16. d. 41. Lu. 22. d. 31, 32 1. Cor. 1. d. 27 &c. 2. Cor. 11. a. 13 Eph. 6. b. 10 11. 12. &c. Iac. 1. b. 14. et 3 a. 1

A. Sicuti anteà vt præteritis ignoscat, precati sumus, ita nunc obsecramus, ne à nobis vnquam posthac peccetur. Nobis verò naturaliter mẽtes ita sunt ad prospiciendum improvidæ, ita infirmis sumus viribus ad propulsandum multiplices insidias, incursiones, atque illecebras Satanæ, mundi, concupiscentiæque nostræ propriæ, vt fieri aliter non possit,

sit, quin succumbamus, nisi Deus suo nos numine corroboret, suæque potentiæ armis tegat: perfugium ergo vnum salutis est, vt nos optimi, maximi patris tutelæ suppliciter commendantes, eum obtestemur, ne nos malitiosis vllis machinationibus superari patiatur, sed vt ex omnibus nos malis eripere & perpetuò conseruare velit. 1 Pet. 5. c. 8. 9 1 Ioan. 2. c. 15. 16. Rom. 16. d. 20 2 Tim. 4. d. 17 18.

M. *Reliqua est adhuc dominicæ precationis clausula.*

A. Quoniam tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula, Amen.

M. *Quamobrem precationem suam hoc modo concluſit Christus?*

A. Vt nobis confirmaret, diuinam potentiam atque bonitatem tam infinitè immensam esse, vt nihil omnium rerum sit, quod Deus nobis id ritè postulãtibus dare non possit, aut non velit; quod etiam vocabulum Amen, hoc est, ita fiat, vt oppositа ad extremum veritatis nota, in animis nostris quasi consignat. Mat. 7. b. 10. 11 & 12. c. 22. Ioan. 16. c. 23 2 Cor. 1. b. 9. 10 d. 20. & 9. c. 8 &c. Eph. 3. d. 20 1 Tim. 6. c. 15 16 Iac. 1. a. 6

M. *Quam ob causam gloria diuina postremò memoratur?*

A. Vt preces omnes nostras laudatione diuini numinis concludendas esse 1 Cor. 10. g. 31 Eph. 3. d. 10. 21

Phil.1,b.11
1.Tim.d.17
Iudæ.5.f.25

intelligamus: hic namq; est finis ille, quo omnia, quæ rogatu nostro à Deo impetrare cupimus, nostraq; consilia, sermones, opera atq; vniuersa omnino dirigẽda sunt. Hujus enim rei causâ à Deo cõditi, atq; in hoc mundo collocati sumus.

M. *Prosequere.*

Psa.29.a.1.2 & 34.a.1,2.3 &c.& 50.c.14. 15,d.23.& 92. a.1.2.& 95.96. 105.toto Rom.15.b.6 1.Thes.1.a.2 & 5.d.18 1.Thes.1.a.3 Luc.17.d.7 Ioan.5.d.44 Rom.1.c.21.d 25. 1.Pet.4.c.12

A. Huc accedit, quòd de Dei benignitate, justitiâ, sapiẽtiâ, potentiâ, magnificè, glorioseque prædicare, illiq; nostra & vniuersa generis humani causa gratias persoluere, pars sit honoris diuini ad illius majestatem pariter cum precatione peculiariter spectans: quia nisi illum pie veneremur, non tantùm tam magna ejus multiplicique beneficentia nos minime dignos ob ingratitudinem præbebimus verùm etiam debitas tantæ in Deum impietatis pœnas, meritissimè in perpetuum sufferemus.

M. *Quando homines etiam in nos benigni beneficiq; esse solent, nonne liceat illis quoque gratiam habere?*

1.Cor.1.2.a.6. d.11 2.Cor.9.c.8. & 11.d.12

A. Quotquot ab hominibus apud homines benefacta collocantur, ea Deo accepta referenda sunt, propterea quod in illis tribuendis homines se re ipsa ministros

nistros tantùm Deo præbent: atque ita gratus noster in homines animus, in Dei autoris gloriam, vt ad proprium atque vltimum rerum omnium finem refertur. Mat.5.a.6 1.Pet.2.b.12 & 4.c.11.12

M. *Quando de lege Dei, Symboliqne, hoc est, professione fidei Christianæ, de precatione etiam atq; gratiarum actione, quæstio omnis ad exitum iam est adducta, annon cõmodè postremo de sacramentis agemus?*

A. Commodissimè præceptor: nam ea precationis secum & gratiarum actionis conjunctionem perpetuò habent.

M. *Dic mihi igitur, quot in Ecclesia sua sacramenta designauit Christus?*

A. Duo, baptismum atque cœnam dominicam. Mat.26.c.6.&c & 28.d.9

M. *Sacramenti nomen quid significat?* Ioan.3.a.5 act.1.f.3.8.&c. 1 Cor.11.c.23 &c.

A. Sacramentum est externa diuinæ erga nos per Christum beneuolentiæ, beneficentiæque testificatio, signo aspectabili arcanam spiritualemque gratiam representans; qua Dei promissiones de remissione peccatorum, & æterna salute per Christum data consignantur, & earum veritas in cordibus nostris certiùs confirmatur. Tit.3.b.5 Mat.3.c.11.&c & 6.c.26.27.28 Mat.6.d.16 Ioan.3.c.5 Act.2.f.38 1.Cor.10.d.16 & 11.c.24.&c. Gal.3.d.26.27.

M. *Sacramentum quot habet partes?*

A. Duas:

Mat.3.c.11.etc et 26.c.16.etc. Ioan.2.a.5. 1 Cor.10.d 16

A. Duas: extraneum elementum, siue rem creatam, quod est signum aspectabile: & arcanam gratiam, quæ conspicua non est.

M. *In baptismo quod est signũ extraneũ?*

Mat 3.c.11,12 et 28.d.19. Ioan.3.1.5 1 Cor.16.d.16 Act.8.d.36-38

A. Aqua, qua baptizatus tingitur vel perfunditur, in nomine Patris, & Filij, et Spiritus sancti.

M. *Quæ est occulta & cœlestis gratia?*

Mar.1.a.4 Act.2.f.38. &c & 22.c.16 Rom.6.a.3.&c Gal.3.d.26.27. 1 Pet.3.d.21

A Venia criminum & regeneratio: has ambas per mortem & resurrectionem Christi consequimur, illarũ est hoc sacramentũ nobis quasi obsignatio quædam atque pignus.

M. *Baptismi vim & effectum paulò adhuc apertiùs explicato.*

Eph.1.a.3.d. 19.20. Tit.3.b.3.4.5 &c. Mat.28.d.19 Ioan.3.a.5. Ro.6.a.3,&c. 1 Cor.12.13 1 Pet 3.d.21

A. Quum naturaliter filij iræ, hoc est, in grauissima apud Deum offensa, & ab ejus Ecclesia siue familia alienati simus; per baptismum in Ecclesiam recipimur, certumq; habemus nos jam Dei filios esse, & cum Christi corpore copulatos, in illudq; quasi insitos esse, ejusq; membra factos, in eodem cum ipso corpore concrescere.

M. *Quæ ab eis, qui baptismo sunt initiandi, requiruntur?*

A. Pœni-

A. Pœnitentia & fides. Mar.1.a.4 b 15.et 16.d.16

M. *Hæc paulò copiosiùs declarato.* Act.2.f.38,etc et 8.d.36.37 etc.et 16.d.31, 33.34.et 19.a, 4,5.et 22.c.16 1.Cor.12.b.13 Rom.6.a.3.etc c.13.d.12.13 14. Gal.3.d.26.27 Eph.4.d.20, 21.etc. Col.2.b.12

A. Anteactæ primò vitæ nobis est grauiter pœnitendum, certaq; est habenda fides, Christum suo sanguine peccatorum nostrorũ maculas eluisse, & ita nos Deo acceptos reddidisse, ejus etiam spiritum in nobis habitare. Deinde secundum hanc fidem, promissumq; in baptismo factum, elaborandum est, vt cupiditates omnes coerceamus, vtque vitæ integritate nos Christo quasi indutos, & ejus diuino numine instinctos esse, perspicuum faciamus.

M. *Quare igitur infantes baptizantur, qui ista propter infirmitatem ætatis efficere nequeunt?*

A. Quia de Dei Ecclesiâ sunt, diuinaq; benedictio atque promissio ecclesiæ per Christum (in cujus fide baptizantur) facta, ad eos pertinet. In quarum rerum cognitione & fide, ipsi ineunte pueritia imbuendi sunt, vt agnoscant, quid in baptismo spospondérint atq; professi sint, illique sponsioni vitæ etiam sanctitate, quantum quidem conniti possunt, satisfaciant. Gen.9.b.9.& 17.a.7.8 Mar.10.b.14 16 Rom.3.a.3.et 4 d.22.21.etc et 6 a.3.etc. Gal.3.d.27 Eph.4.d,20. 21,etc. Col.2.b.11

M. *Cœnæ*

M. *Cœnæ Domini qui est ordo?*

A. Idem ipse videlicet, qui est à Christo Domino assignatus: qui eadem qua proditus est nocte, accepit panem, & postquam gratias egisset, fregit & dedit discipulis suis, dicens: Accipite, edite, hoc est corpus meũ, quod pro vobis datur: hoc facite in mei commemorationẽ. Ad eundem modum & poculum, peracta cœna, accepit: & quum gratias egisset, dedit eis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus noui Testamenti, quod pro vobis & pro multis effunditur in remissionem peccatorum: hoc facite quotiescunq; biberitis, in mei commemorationem. Quotiescunque enim comederitis hunc panem, & de poculo biberitis, mortem Domini annunciabitis donec venerit. Hanc præscriptionem atque hunc ordinem sequi, summáque fide seruare, atque ex præscripto cœnam Domini celebrare oportet, vsq; dum ipse redeat.

Mat. 26. c. 26 &c.
Mar. 14. c. 22 &c.
Luc. 22. c. 19 &c.
1. Cor. 11. c. 23 24. &c.

M. *Quem ad finem?*

A. Vt mortis Domini, beneficijque maximi in nos per eum collati, recordationem grati & memores in perpetuum habe-

Luc. 22. c. 19
1. Cor. 11. c. 24 26. &c.

habemus ; vtque quemadmodum per baptiſmum de integro nati ſumus, ita cœnæ Dominicæ nutrimentis educati, ad ſpiritualem æternamq; vitam aſſiduè conformemur. Atque ob eam ipſam cauſam vt ſemel in lucē edi, ita & baptiſmo ſemel expiari ſat eſt : ſed vt nutrimenti, itidem & cœnæ dominicæ vſus frequenter eſt iterandus. Ioa.6.d.17.32 35.b.48.&c.f 54,55.&c. 1.Cor.10.d.16

M. *Quot ſunt partes huius Sacramenti?*

A. Vt in baptiſmo ſic & in cœnâ dominica duæ ſunt partes; quarum vna terreſtris eſt, & quæ ſenſibus percipi poteſt: altera cœleſtis eſt, & quæ ſub externos ſenſus non cadit.

M. *Quæ eſt terrena atq; aſpectabilis pars?*

A. Panis & vinum, quæ vtraque expreſſo juſſu domini ſunt ab omnibus accipienda. Mat.26.d.16 27 Mar.4.c.22,23 Luc.12.a.19 20. 1.Cor.12.a.33 35

M. *Cœleſtis pars, & ab omni ſenſu externo longè diſiuncta, quantum eſt?*

A. Corpus & ſanguis Chriſti quæ fidelibus in cœna Dominica præbentur, ab illiſque accipiuntur, comeduntur, & bibuntur, cœleſti tantùm & ſpirituali modo, verè tamen atque reipſa : adeo quidem, vt veluti panis ſuſtentandi corpora, Ioa.6.d.27.35 &c.48.&c.g.63 1.Cor.10.d.19

pora, si Corpus Christi animas nostras spiritualiter per fidem pascendi maximâ habeat facultatem: vt veluti vino mentes
Psal. 104. c. 15 hominum lætitiâ excitantur, & reficiuntur vires, sic & animæ nostræ Christi sanguine per fidem recreatæ releuantur: hoc enim modo corpus & sanguis Christi in cœnâ Dominicâ recipiuntur. Christus enim omnibus, qui ipsi fidunt, tam certò corpus & sanguinem suum impertit, quâ pro certo habent, panem se atque vinum
Ioan. 9. f. 51 ore stomachoque accepisse: Cœna etiâ Dominica vitæ nobis sempiterna signa communicans, immortalitatis nobis nostræ pignus, atq; resurrectionis obses existit.

M. *An igitur panis & vinum in substantiam corporis & sanguinis Christi conuertuntur?*

Ma. 16. d. 26 27. Mar. 14. c. 22 e. 3 Lu. 22. 2. 19, 20 1. Cor. 11. c. 13 24, 25, 26, 27 28 *A.* Nequaquam: nam hoc esset naturam Sacramenti, in quo tum cœlestis tum terrena materia continetur, delere: veritatemque Corporis Christi in dubitationem adducere: illisque etiam, qui Sacramentum sunt accepturi, reformidandi atque refugiendi occasionem offerre.

M. *An*

M. *An fuit instituta à Christo cœna, vt Deo Patri hostia pro peccatis expiandis immolaretur?*

He.7.d.26 &c. & 9.d.12.&c.g 25.&c.& 10.c 10.12.14 d.18

A. Minimè: nam Christus mortem in cruce occumbens, vnicum illud sempiternum sacrificium semel in perpetuũ pro nostra salute obtulit; nobis verò vnum hoc tantum reliquum esse voluit, vt maximum vtilitatis fructum, quem sempiternum illud sacrificiũ nobis præbet, grati ac memores percipiamus: quod quidem in cœnâ Dominicâ præcipuè præstare debemus.

Luc.22.c.19 1.Cor.11.c 24 25,26 Heb,13.c.15 16

M. *Quomodo officio nostro satisfaciemus vt ritè cœnam Dominicam celebremus?*

A. Si nosmetipsos excutiamus, exquiramusq; nunquid verè Christi membra simus.

1.Cor.11.f.28 29 Iere.24.b.7.& 29.b.12,13 Ioel 2.b.12.13 &c.c.15.16.&c. Luc.22.c.19 1.Cor.11.f,24 25,26 Rom,5.a.5.8,9 & 8.a.4,5.&c. 1.Tim.1.c.14 15.16 1.Pet.1.c,13 14.&c.d.21,22 &c 4.a.1.2,3.

M. *Illud quibus signis cognoscemus?*

A. Initio, nobis ob admissa peccata, vehementer est pœnitendum: deinde certa diuinæ per Christum misericordiæ fiducia nixis atque confisis bene sperandum, partaque nobis per illius mortem salus gratissimis est animis prosequenda: præterea, integrè in posterum, sanctéque viuendi studium nobis

&

Mat.12.d.30
Ioa.13.d.34 35.etc.
1 Cor.10.d.17. et 30.toto.

& voluntas propensa atq; constans susci-pienda est; deniq; quando cœna Domini hominum inter homines consociationis atq; amoris clara indicia ostendit; proximis, hoc est, toti humano generi, beneuolentia, remoto procul omni odio atq; inuidia, fraternè est præstanda.

M. *Quum de præcipuis fidei Christianæ capitibus satis multa, sicuti existimo, te iam interrogârim: experiri adhuc volo, quam breuiter atq; expressè summam omnium quæ sunt hactenus tractata, possis exponere.*

Deut.4.a.1.2 b.12
Psal.19.b.67 et 2.1.23.a.4 &c.
Mat.19.c.16.17
Luc.10.c.25 26,27,28
Ro.2.b,12.13 etc.19,20.et 4. c.15
Gal.3.b.10
2 Cor.2.b.7. et 7.c.9.10.etc.
Ro.a.c.15.16
Act.13.f.38.39
He.1.b.4.5,etc et 9.c.9.d.12 15.et 10.a.2.3 etc.

A. Principio, lex diuina, decem explicata præceptis, perfectam mihi ante oculos piè viuẽdi regulam proponit: ad quam, vitam meam dirigere atque formare debeo; constituã, & si vspiam aberrem, æternæ in me damnationis pœnâ: per legem igitur peccata mea, Deumque ob ea ira in me incensum, & sempiternam mortem diuina mihi justitia debitam esse agnosco: quæ cogitatio horribili formidine, timoreq; ex peccatorum conscientia, animum meum percellit: vnde quum neque prudentia, neque viribus aut potestate mea, neque vlla humana

mana angelicáue ope, aut auxilio, neque vllo alio modo aut ratione posse me omnino liberari intelligam : Euangelium me edocet, Christum Dei filium hominem sine peccato factum, morte sua, meritas debitasq; peccatis meis, pœnas persoluisse, Dei patris sui in me iram suo sanguine restrinxisse, & me rursũ in gratiam ipsius reconciliasse, suæque justitiæ fecisse participem & æternæ secum vitæ hæredem instituisse, quæ omnia Christi beneficia mihi per fidem communicantur: quam fidem Spiritus sanctus in animo meo per prædicationem Euangelij inseuit, eamque per sacra mysteria sua, aspectabilia certissimaque indicia & pignora diuinæ erga me per Christum bonitatis confirmauit. Quæ etiam fides, vt viua quædam atque ferax arbor pietatis, justitiæ, aliorumque bonorum operum fructus in me per omnem vitam procreare deberet ad gloriam Dei, qui tot & tantis me beneficijs affecit, & ad vtilitatem etiam atque exemplum salutare proximi. Cujus fidei incrementum, facultatemq; placendi Deo, & ista omnia præstandi, me qui ex meipso maximè

Mat.1.d.20.21 &c. Ioa.19.14. 29
Esay 53.a.4.5 6.c.10.11.
Ro.3.d.24.25 &c. Col.2.c.20 21.22
Rom.3.d.23 &c.18.c.14.15 16.17,&c.& 10 a.4,&c.
Gal.2.c.16,etc
Rom.10.b.8.c. 14.d.16.27
1 Cor.a.3.6.b. 9,&c.
Ma.28.d.19.20
Mat.15.14.16
1 Cor.10.d.16.17
Psal.1.a.3
Mat.7.c.17.18
Lu.1.g.74.75
Ro.6.c.1.2.3 &c.
Gal.5.a.8
Ma.3.b.16
2 Pet.2.c.12
Mar.10.22.24
Ro.1.a.7,&c. & 7.c.15.&c. & 9.d.16.
1 Cor.3.a.14 &c.

2.Cor.3.b.5 &c.& 15.10 Phil.2.b.13 Ep.1.a.5.6.&c 2.Thes.1.d.12 Ioa.14.b.13.& 15.b.16.& 16. c.23 1 Cor.10.g.31 Eph.3.d.20.21 Iud.f.25 Mat 13.c.23. Luc.12.c.47 Rom.1.c.21.& 2.b.13. Eph.4.d.20.21 & 5.8.9 Phil.1.b.10.11 Col.1.a.5.6.b. 9.10 Tit.1.d.16 Iac.1.d.21,23. 25.&c.& 4.d. 17 2 Pet.2.d.20. 21 Luc.11.b.9 c 13.& a.1.b.7 Iac.a.1.5.6.&c Mat.13.c.19. 20,&c. Ioh.15.c.16 Psal.1.a.3 1 Cor.b.97.

sum infirmus atq; imbecillis, continuis atq; ardentissimis precibus à Deo patre bonorum omnium authore, in nomine filij Iesu Christi seruatoris nostri, efflagitare, gratiasq; illi maximas pro vniuersis ab eo acceptis beneficijs assiduè agere oportet.

M. *Intelligo (mi fili) Christianæ pietatis præceptis te bene institutum esse, eiusque summam memoriâ tenere. Reliquum est, vt ad istam rectæ intelligentiæ normam mores tuos ita formes atque commodes, ne sine causa videri possis harum rerum scientiam esse consequutus.*

A. Deo mihi auxilium ferente, omnem adhibebo diligentiam, honorat Magister, neque quicquam omittam quantum quidem à me elaborari queat, quo appellationem titulumq; verè Christiani possim sustinere: quin etiam humili assiduaque prece atq; obsecratione à Deo Opt. Max. suppliciter petam, ut diuinam suorum præceptorum semen tem, propter animi mei quasi nihil ferentis agri sterilitatem, interire patiatur sed menti meæ tanquam macro & infœcundo solo, cœlesti suæ gratiæ imbreri-

gato

gato, eam fertilitatem dare velit, vt vberrimas edam sanctitatis fruges, in cœlesti horreo granarioque recondendas atque conseruandas.

M. *Perge, mi fili, tenere istam viam, quam instituisti, nihil hæsitans, quin sicuti hoc consilium atque propositum diuino instinctu motus cœpisti: ita ad exitum optabilem rationis atque instituti istius tui, iam sanctis à te initiis orsi, fœliciter sis ipsius ductu perventurus ad æternam tuam salutem, & Dei Opt. Max. gloriam: cui omnis laus, honor, gloria, sempiternis est seculorum ætatibus tribuenda.*

(.·.)

FINIS.

1 Cor. 9. c. 10 d. 14. & 3. d. 1
17. 18
Mat. 3. c. 12 & 13. c. 23
Ioa. 4. c. 36, &c
Gal. 5. d. 22. 23 &c.
2 Cor. 1. b. 10 11, &c.
Phi. 1. a. 6. 9 & & 2. b 1. 5
Ro. 6. d. 22. 23
Mat. 5. b. 16
2 Cor. 9. c. 10 11, 12, &c.
Phil. 1. b. 11
1 Pet. 2. c. 12

PSALMI.

Admonitio Matutina.

Esay 5.c 14
Rom.13.d.11
12

EXpergiscere qui dormis, et excitare à mortuis, et illucescet tibi Christus.

Tempestiuum est nos jam è somno suscitari.

13

Præterijt nox, dies appropinquat : abjiciamus igitur opera tenebrarum, et arma lucis sumamus.

Honestè nos, ita vt in clara luce versantes decet, geramus : et Domino Iesu Christo induamur.

Mat. 5.c.16.

Ita luceat hominibus vitæ nostræ splendor, vt nostra opera bona conspicientes, gloriam Patri nostro cœlesti tribuant.

Sap.6.b.13

Sapientia res est excellentissima, et quæ nunquam euanescit : ab illis verò qui eam admirantur et exquirunt, facilè inuenitur, atque obtinetur.

c.14

Eos, qui ipsam expetunt, anteruertit, vt sese illis vltro offerat.

c.15

Qui primo diluculo illi inuigilat, non multùm laboris sustinebit : præstò enim illi ad portam erit in foribus ejus assidens.

Eccl.1.c.13.

Sapientia stultitiæ tam longè præstat, quàm lumen tenebris antecellit.

Psal.

PSALMVS MATVTINVS.

DEo tribuite laudem, O pueri: ſerui eius laudibus efferte nomen Domini. Pſal. 133. 1

Nomen Domini glorioſè prædicetur: ex hoc tempore in omnem æternitatem.

Summa laude celebrandum eſt nomen Domini, ab ortu ſolis ad occaſum. Pſal. 74. c. 10. Pſal. 3. b. 5

Tuus (O Deus) eſt dies, & tua eſt nox, tu præparaſti lumen & ſolem.

Incubilibus nos collocauimus, ſomnoq; nos dedimus; & rurſum experrecti ſumus, quoniam in tuâ, O Deus, tutelâ latuimus. Pſal. 63. a. 1. & 88. b. 12

O Deus, tu es dominus noſter, ſummo mane te quærimus, & ſupplices ad tuum auxilium confugimus.

Serui tui ſumus, O Domine, ingenij lumen in nobis accende, vt tua præcepta intelligamus. Pſal. 119. v. 125 Pſal. 143. b. 9. c. 11.

Monſtrato viam, qua nobis ſit ingrediendum, ad te namque mentes noſtras erigimus.

Inſtitue nos, vt ea quæ tibi grata ſunt faciamus: tu enim es Dominus Deus noſter, nomen tuum ſanctum dirigat nos in viam quæ deducit ad vitam. Pſal. 143. b. 8

Effice, vt benignam tuam bonitatem matutinis temporibus ſentiamus: in te enim poſitas omnes noſtras ſpes habemus.

Pſal.90.c.14

Diluculò nos exple miſericordia tua: & præ gaudio voces effundemus, & lætabimur omnibus diebus vitæ noſtræ.

Tu enim, Domine, is es, cujus deſiderio tenemur: in tua fiducia ab ineunte ætate conquieſcimus.

Pſal.71.1.4

Tuis ſubſidijs, ex quo primùm in lucem editi ſumus, ſuſtentamur: tu nos ex aluo materna eduxiſti: tuam laudem & gloriam in perpetuum celebrabimus.

De tua potentia canemus, tuam benignitatem prima luce prædicabimus: tu enim noſtrum præſidium, perfugium noſtrum, noſtrum propugnaculum: tu Deus noſter clementiſſimus perpetuo extitiſti.

Pſa.59.c.16.17

Gloria tribuatur Deo Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.

Sicut à principio ad hunc vſque diem factum eſt, fietque per infinitas ſeculorum ætates. Amen.

Matu-

GRatiam tibi quantam maximam animi noſtri capere poſſunt, habemus, Deus Pater cœleſtis, qui nos ab omni præteritæ noctis periculo atque diſcrimine ſaluos atque incolumes vſque ad hodiernum diem conſeruaſti ; precamurque vt hodiè etiam atque perpetuò in poſterum ſalutis noſtræ defenſionem, atqu patrocinium ſuſcipere velis : et quemadmodum diſcuſſa noctis caligine, ſolis luce mundum omnem compleuiſti, nos è ſomno excitaſti, ita et mentes noſtras è tenebris internis ignorantiæ in lucem vocatas, et è vitiorum ſopore ſuſcitatas diuinis radijs ſacroſancti ſpiritus tui, notitiáque dilecti filij tui Ieſu Chriſti ſeruatoris noſtri, veri illius ſolis, illuſtrare digneris : vt ab operibus tenebrarum declinantes, omnemque viuendi curſum ad diuinam verbi tui veritatem dirigentes, nos, vt in clara luce, atque in conſpectu tuo honeſtè, juſtéque & ſanctè, vt diei filios geramus, tandemque ad beatiſſimam illam lucem in qua tu habitas, duce eodem filio tuo Ieſu Chriſto perueniamus. Cui tecum & cum ſancto Spiritu, vni venerandæ majeſtatis Deo, laus atq; honor omnis in perpetuum debetur. *Amen.*

Pſal. 3.b.1. & & 4 b.8

Pſal.91.a.1.2. &c.toto.

Pſal.74 c.16

Pſal.4.b.6.& 36.b.9

Ioan.14.d.26 & 16.b.13

Acts 26.c.18

2 Cor.1.b.6

Ioa.1.a.5.9.& 8 b.12.& 12.c. 35

Ro.13:d.12.13

Eph. 5.b.8.c.11

Pſa.119.v. 105

Lu.1.g.74.75

1 Tim.6.d.16

Precatio matutina ſtudioſis accommodata.

MAximas tibi ex animis gratias agimus, Deus Pater luminum, bonorum omnium largitor, quòd parentibus patroniſque noſtris hanc mentem dediſti, vt nos ea ætate, quæ maximè flexibilis eſt, et ad optima quæq; diſcendum opportuniſſima, in bonarum literarum diſciplinam

Iac.1.c.17

Ec.12.a.2, etc.

.6.a.6.&c ciplinam traderent: ſuppliciter à te petentes, ne
& 24.c.26 illorum bonam de nobis ſpem, noſtræque ætatis
Pſal.127.c.2 optimam partem, propter noſtram ingenii tardi-
Ioan.15.a.4.5 tatem, negligentiam et inertiam perire ſinas. Et
Pſal.4 b.6.& quia noſtra vigilantia, induſtria atque ſtudium ni-
36.b.9 hil ſine diuino inſtinctu tuo proficere valent, digna-
2 Cor.4.b.6. re cœleſtibus tuis radijs mentibus ingenijſque
Deu.4.b.9.10 noſtris ita illucere, noſque eo deſiderio et amore
& 31.b.12 13 bonarum literarum, ſapientiâ atque virtute affice-
Pſal.78.a.3.4 re, eaque docilitate ad percipiendum, memoria-
Mat.19.b.18.14 que ad percepta retinendum donare, vt in pueritia
2 Tim.3.d.15 atque adoleſcentia noſtra, bonis literis artibuſq;
et virtutis præceptis liberaliter inſtituti, viri do-
cti et pii, reique publicæ, atque ſanctæ Eccleſiæ
tuæ vtiles euadamus, ad ſanctiſſimi nominis tui
Ioan.15.c.15 gloriam amplificandam. Hæc à te, Pater cœle-
ſtis, nomine vnici filij tui Ieſu Chriſti ſeruatoris
noſtri efflagitamus, obſecrantes vt ea nobis ipſius
1 Tim.1.d.17 cauſâ largiri velis: tibi verò, cum eodem filio tuo,
ſanctóque ſpiritu, laus omnis et gloria perpetuò
tribuatur. *Amen.*

MATVTINA PRECATIO
alia, ſcholis aptâ.

LArgire, Domine Deus, Pater cœleſtis, vt
diuino Spiritu tuo afflati, et dilectiſſimi fi-
Lu.2.g.46 lij beatiſſimiq; pueri tui Ieſu Chriſti clariſ-
ſimum illuſtriſſimumq; exemplum nobis ad imi-
Eccl.12.a.2,etc tandum ante oculos præponentes, hoc pueritiæ
atq; adoleſcentiæ noſtræ tempore, nos totos ad
bonarum literarum ſtudium et virtutem applice-
mus, atque ad tuam voluntatem conformemus:

et

cuti ætate progredimur, ita indies magis magisque scientiâ, sapientiâ, virtute, proficiamus: tum hominum piorum, tum verò tuam maximè cœlestem gratiam atque amorem (in quo summa ista est fœlicitas) nobis conciliantes atque consequentes: idque per eundem filium tuum Iesum Christum, seruatorem nostrum, cui, vnà tecum & cum sancto spiritu, honor est atque gloria sempiterna tribuenda. Amen. Luc.2.g.29,52

PSALMI.
ADMONITIO VESPERTINA & nocturna.

Die si quis incedat, nihil offendit: quoniam solis lumen aspicit. Ioa.11.b.9.6.10 Ioan.3.c.19

At si de nocte ambulet, luce orbatus per errorem incurrit.

Hæc est damnationis causa, quòd lux mũdo affulsit; homines verò tenebris, potius quàm luce delectati sunt; ea quòd eorum vita flagitiosa fuerat. Ioan.1.25.9

Iesus Christus Dei filius lux est, quæ in tenebris fulget, vera illa lux quæ omnes homines, qui in hanc vitam ingrediuntur, illustrat.

Progrediamur igitur dum suppetit lumen, nos ne nox opprimat: nam qui tenebris versatur, nescit quò ruat. Ioan.12.c.35

Introdu-

2 Cor.6.c 14
Ioa.12.c.36
Ioa.11.f.46.

Incredulorum peregrinum iugum ne feramus: verum dum lucem aspicimus, luci fidamus, vt lucis soboles efficiamur.

Ioa.8.b.12.et 9.a.5

Credamus in Iesum Christum dei filium, qui mundo illuxit, vt omnes qui credunt in eum tenebris non iaceant.

Qui Christum mundi lucem sequitur, è tenebris in lumen vitæ vocabitur.

Excitatur è tenebris lumen iis, qui caste atque integrè versantur.

Psal.112.a,4
1 Ioa.2.b,9

Qui se in luce versari dicit, & odium tamen in fratrem habet, in tenebris vsq; ad hoc tempus offunditur.

Qui fratrem diligit, luce circumfunditur: neq; vnquam ab eo peccandi occasio offeretur.

Esay 58.b,10

Si inopis atque egentis esuriei misertus fueris, luctuque & mœrore afflictum animum consolatione sustentaueris: tunc effulgebit è tenebris lumen tuum, eritq; caligo tua instar meridiei.

Hymnus vespertinus & nocturnus.

Psal.92,a,1

OPtimum est, nos tibi, O Deus, confiteri, tuumque numen precibus placare, &

& diuinum nomen tuum hymnis & laudibus celebrare, O excelsissime.

De tua benignitate matutinis temporibus, & vespertinis de veritate tua honorificè prædicare.

Dum terra atque homines obscura teguntur caligine, tua (O domine) gloria nobis illucescat: lumen tuum & tua nos veritas dirigant. Esay 6.a.1.2 Psal 43.a.3 2. Cor.4.b.6

O Deus, qui jubes lumen è tenebris effulgere, illustra mentes nostras, & præfer nobis lumen cognitionis gloriæ tuæ in facie Iesu Christi.

Accende lucernam nostram, O Domine, Deus noster, illumina tenebras nostras, vt in conspectu tuo ambulemus in lumine viuentium. Psal.18.f.27 Psal.56.c.13

Verbum tuum instar lucernæ est pedibus nostris, instar lychni semitis nostris; præfert lumen ijs qui in tenebris & in vmbra mortis versantur: vestigia nostra dirigit in viam pacis. Psal.119.v.10 Luc.1.g.79

Ingressus nostros ad verbi tui normam dirigito: nam sic pedes nostri a lapsu continebuntur, ne in flagitium aliquod dilabamur. Psa.119.v.133 et 56.b.13

Penes te, O Deus, est fons vitæ, illustra oculos nostros tui vultus fulgore: ne Psal.36.b.9 13.3.4

somno

ſomno conſopiti ſempiterno, hoſtis noſtri dominatu premamur.

Pſal.17.c.23. & 56.b.13 Mat.8.b.12 & 22.b.13. & 25.c.30

Extrahe nos è tenebris & è mortis caligine, rumpe vincula noſtra, & eripe nos ab interitu: O libera nos ab illa caligine, vbi fletus gemituſque fiunt, & dentium crepitus exaudiuntur.

Act. 26.c.18

Oculos noſtros aperi, vt è tenebris in lucem vocemur, & è poteſtate Satanæ vindicemur, & tibi, O Deus noſter, aſſeramur.

Pſal.3.b.8

Vt peccatorum veniam impetremus, hæreditatemque adeamus cum illis, qui per fidem erga filium tuum Ieſum Chriſti ſancti atque integri efficiuntur.

Sic cubitum diſcedemus, noſque quieti trademus ſecuri, tuo enim ſolius præſidio in tuto collocabimur.

Gloria tribuatur Deo Patri, & Filio, et Spiritui ſancto.

Sicut à principio ad hunc vſque diem factum eſt, fietque per infinitas ſeculorum ætates. Amen.

Preca-

DOmine Deus, cujus tutela est salus hominum, atque rerum omnium; quando nox mundum oppressit, corpora mox nostra somno, quo nihil est morti similius, resoluta languidaque jacebunt: nos totos tibi in tutelam tradimus, suppliciter orantes, vt à potestate malitiosorum spirituum, caliginis principum, qui ad nos fallendos in angelos se lucis transformare valent, et à peccatis, tenebrarum operibus, atq; alijs omnibus, tum corporis tum animæ periculis nos tueri et conseruare velis: atque totos nos sopore opprimi, et quasi sepultos jacere, aut mentibus interim nostris caligine ita offundi non patiaris, vt tui nos obliuio capiat; verùm vt corporibus sopitis, animi vigiles assiduè noctes diesque tibi intenti excubent. Et cùm requies corpora simul atque animos nostros satis quantum natura quæret, refecerit, crastina aurora aptiores nos atque propensiores reddat ad tibi seruiendum in eo vitæ statu quem nos tenere voluisti, ad animarum nostrarum salutem, nostrorum proximorum commodum, tuique sanctissimi nominis gloriam, per Iesum Christum seruatorem nostrum, qui, vnà tecum, & cum sancto spiritu, omni laude et gloria, omnibus seculorum ætatibus, est ab omnibus asficiendus. *Amen.*

Psal.91. & 146 147
Luc.8.g.52
Ioan.11.c.11 12,&c.
1 Th.4.c.13.14
Eph.6.b.22
2 Cor.11.b.13
Eph.5.b.11.12 &c.
1 Thes.5.a.5. b.10
1 Cor.7.d.20
Eph.4.a.1,&c.
1 Th.1.d.12.13

Vespertina Precatio alia.

OMnipotens Deus, cujus beneficio, sicuti dies hominibus ad negotia obeunda illucescit, sic et

Esay 45.b.7. & 50.2.3
Eccl.5.b.11.
Psal.25.a.5.& 32.a.1.& 51.a 2.b.9
Esay 43.d.25
Eze.18.a.12
Acts 3.d 19
Col.2.b.13.14
Psal.127.a.2
Luc.8.g.52.54 &c.
Ioan.11.b 11 c.25.f.43.44
Col.1.b.12
Gal.4 d.46
Apoc.21.g.23 & 22.5
Col.1.c.13

et nox ad corpora atque animos labore et contentione defessos, quietè relaxandos atq; recreandos conceditur; supplici à te precatione petimus, vt quemadmodum nox tenebris omnia obscurat, ita et peccata etiam nostra illi dilecto filio condonans, occultare, et ab oculis tuis remouere atque illorum memoriam sempiterna obliuione delere velis: vt veluti corpora somno et requie reficientur, itidem animi nostri misericordiæ tuæ fiducia, à scelerum conscientia soluti tranquillentur: atq; ita toti recreati crastino quum dilucescet, reliquisque vitæ nostræ diebus experrecti tibi seruiendum excitemur. Et quando mors ipsa à qua tam est tibi facile nos atq; è somno corporis excitare, imminebit, in spe lætissimæ illius resurrectionis (qua corpora nostra ad sempiternum illum diem nullis vnquam tenebris interrupturi expergefacies) requiescamus: quando hæreditatis sanctorum in lumine participes reddemur in cœlesti Hierusalem, beatissima illa ciuitate quæ neque Lucernæ, neque Solis, neque Lunæ lumine, quo illustretur, indigebit: tua enim, O Deus, gloria illi illucescet, tuusq; filius agnus illius noſtrum erit decus, ac lumen sempiternum. Ad quam glorioſissimam lucem, et regnum dilecti filij tui, vt nos velis perducere, te per eundem illum Seruatorem nostrum obtestamur, atque obsecramus, qui vnà tecum, cum sancto spiritu, maximis et immortalibus honoribus summisq; et perpetuis laudibus efferendus est atque celebrandus. *Amen.*

FINIS.

a

A Prognostication.

The Faires of the Towne of *Derby* this yeare.

The first Faire being on the 26. day of April, which is Fryday in Easter weeke. May the 4. June the 1. being Fryday in Whitsun weeke. June the 19. July the 25. being S. Iames day, and September 26.

Thus ended is this little Booke,
Rude and base for want of skill,
Although it bee not as it might,
Yet thou seest here what's my good will,
Which if thou please for to accept,
And take my labour in good part:

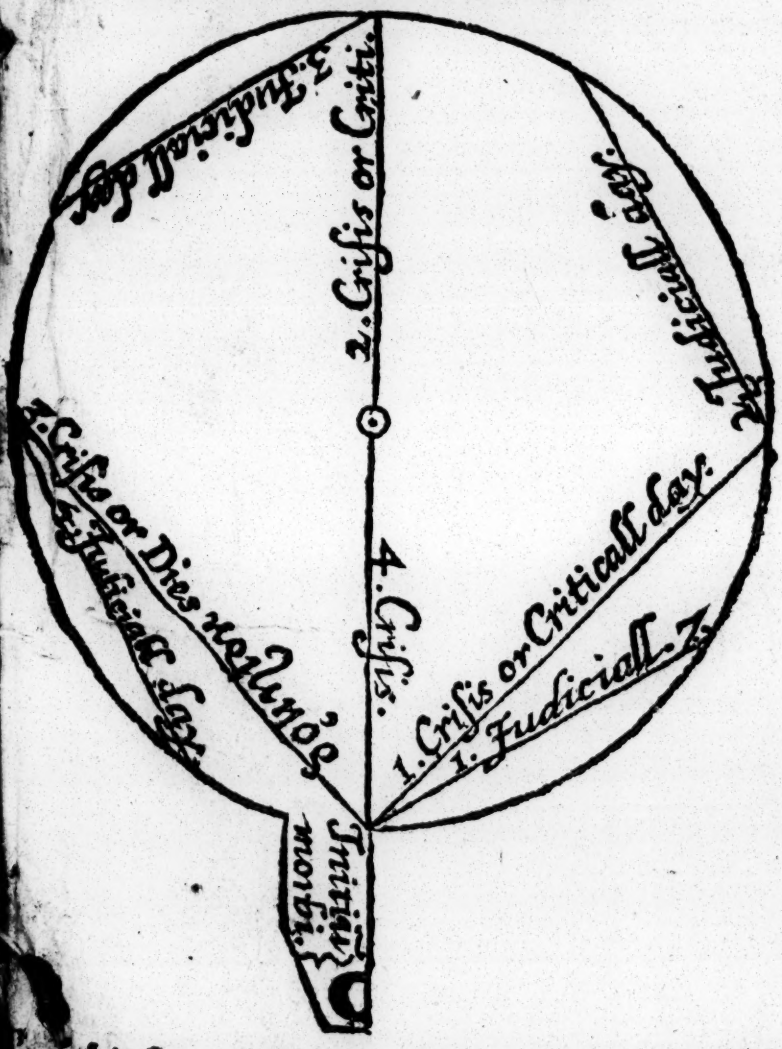

this figure vpon the Table going before with a needle and thread.

Then be thou sure that I shall
Which I desire with my heart.
And now will I good reader deere,
Commit thee to the God of might,
Who giue vs grace that thou and I,
May liue according to his Light.

Trini-vni Deo gloria,

God saue our gracious King Iames.

FINIS.